

**ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S.,
ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Význam Organizace OSN pro výchovu, vědu a
kulturu (UNESCO)**

Autor práce: Michaela Navarová

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek

Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Katedra: Evropských studií a veřejné správy

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi a Ing. Ladislavu Skořepovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	6
1. Cíl a metodika bakalářské práce	7
2. Význam mezinárodních organizací systému OSN, postavení UNESCO v tomto systému	8
2.1. Historie vzniku UNESCO, její stručná periodizace	8
2.2. Hlavní formy a metody činnosti UNESCO.....	10
2.3. Struktura UNESCO a jeho hlavní orgány	12
3. Základní cíle a činnosti UNESCA.....	14
3.1. Činnost v oblasti školství a výchovy.....	14
3.2. Činnost v oblasti přírodních a společenských věd	17
3.2.1. Podíl České republiky na činnosti UNESCO v této oblasti.	18
3.3. UNESCO v oblasti komunikace a informací	20
3.4. UNESCO a kultura	20
3.4.1. Projev papeže Jana Pavla II. pro UNESCO	20
3.4.2. Dokumentační a výzkumné centrum pro rozvoj kultury.....	21
3.5. UNESCO a speciální témata	22
4. UNESCO a lidská práva.....	23
4.1. UNESCO a práva žen	23
4.2. Lidská práva a věda	25
4.3. Česká republika, UNESCO a lidská práva.....	26
5. Světová a národní kulturní dědictví.....	27
5.1. Světové dědictví – World Heritage	27
5.1.2 Mezivládní výbor pro světové kulturní a přírodní dědictví.....	29
5.1.3. Financování památek, které jsou na Seznamu světového dědictví	31
5.1.5 Ochranná známka UNESCO.....	35
5.1.6. Vzdělávací projekt o Světovém dědictví UNESCO.....	36
5.2. Haagská úmluva.....	36
5.3. Paměť národa	36

6. UNESCO a Česká republika.....	37
6.1. Nehmotné památkové dědictví a Česka republika	39
6.2. Dotace	39
6.3. Točna v Českém Krumlově – aktuální problém	40
6.3.1. Mrakodrapy na Pankráci	42
6.4. Geopark – Český ráj.....	43
6.5. Zastoupení ČR v orgánech UNESCO.....	43
Závěr	44
Seznam použité literatury	46
Literární zdroje.....	46
Elektronické zdroje	47
Ostatní zdroje	49
Abstrakt	50
Abstract.....	51

Úvod

Opravdový mír má být spravedlivý, trvalý a konstruktivní. Nemá se pojímat jen jako stav bez války, ale jako rovnoprávný demokratický mezinárodní systém podporující vztahy přátelství a spolupráce založené na společných zájmech a spojené neoddělitelně s respektováním a zajišťováním lidských práv. Je tomu tak proto, že mír, mezinárodní bezpečnost a odzbrojení jsou dnes otázky určující osudy lidstva, a to v kvalitativně větší míře než kdykoliv předtím v historii. Odhaduje se, že v průběhu 5500 let prošlo lidstvo 14 500 válkami. Období míru byla poměrně vzácná. Války nabývaly na síle a ničivosti. V 17. století v Evropě zahynuly ve válkách 3 milióny lidí, v 18. století 5 miliónů lidí, v 19. století téměř 6 miliónů a ve 20. století již kolem 70 miliónů. Avšak žádná z minulých válek není srovnatelná s tím, co by znamenala válka v dnešní době s použitím jaderných zbraní. Proto se Mezinárodní organizace OSN snaží takovéto situaci a i malé myšlence o ní vyhnout především pomocí svých Organizací. UNESCO je jednou z nich a nové válce se snaží vyhnout především svoji činností v oblasti školství, kultury a vědy podle své hlavní myšlenky: „Jelikož války vznikají v myslích lidí, jsou to myslí lidí, kde je nutno vytvářet obranu míru“.

1. Cíl a metodika bakalářské práce

Tato práce si klade za cíl zmapovat a poskytnout přehled o činnosti a významu Organizace pro výchovu, vědu a kulturu UNESCO. Podnětem ke vzniku Organizace byly hrůzy právě skončené druhé světové války. Hlavním úkolem UNESCO je proto usilovat o udržení mezinárodního míru rozvíjením spolupráce především v oblasti výchovy, vědy a kultury a prosazováním úcty k lidským právům a právnímu řádu. UNESCO se zabývá činností v pěti hlavních oborech: vzdělání, přírodní vědy, sociální a humanitní vědy, kultura, komunikace a informace. Nejznámější a nejrozsáhlejší je poté činnost v oblasti ochrany památek, jak hmotných tak nehmotných. Mezi další projekty patří například šíření gramotnosti, programy mezinárodní vědní spolupráce, propagaci nezávislých médií a svobody tisku a ochrany lidských práv.

Hlavním cílem práce je analýza významu činnosti a výsledků Organizace UNESCO.

Faktické informace pro naplnění cílů této práce byly čerpány z literatury, která se týká činnosti UNESCO, lidských práv, významných památek a přírodních věd. Další informace pocházejí z internetových stránek například ministerstva zahraničních věcí ČR, ministerstva kultury, Akademie věd ČR a další. Byly použity i informace z rozhlasu a tiskovin.

2. Význam mezinárodních organizací systému OSN, postavení UNESCO v tomto systému

„Mezinárodní organizace systému OSN jsou důležitým činitelem ve vývoji mezinárodních vztahů. Poskytují široké možnosti v úsilí o obnovení a prohlubování procesu uvolňování mezinárodního napětí, pro rozvoj vzájemně výhodné spolupráce mezi státy s rozdílným společenským zřízením. Jejich význam je zvláště patrný v období zhoršování mezinárodní situace. Mezi tyto organizace patří také Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu, známá ve světě již vzatou zkratkou svého anglického názvu – UNESCO. Je jednou ze 14 odborných organizací systému OSN – tzv. specializovaných agencí. Zaujímá však mezi nimi zvláštní postavení, a to již samou šíří rozsahu své působnosti. Mandát UNESCO pokrývá široké oblasti školství a výchovy, přírodních a společenských věd, kultury a informací včetně problematiky masových sdělovacích prostředků.“¹

O bezprostředních motivech vytvoření UNESCO lze říci totéž, co o jeho mateřské Organizaci spojených národů – byla to reakce na válečné hrůzy, které lidstvo právě prožilo, snaha zabránit jednou provždy vzniku nové válečné katastrofy a odstranit příčiny válek. Proto je v Ústavě UNESCO zakotveno jako hlavní poslání a motto: přispívat k míru a mezinárodní bezpečnosti podporou spolupráce mezi národy prostřednictvím výchovy, vědy a kultury. Přáním zakladatelů UNESCO bylo učinit vše potřebné pro odvrácení nové válečné katastrofy. Často je v této souvislosti citována první věta Ústavy UNESCO: „Jelikož války vznikají v myslích lidí, jsou to myslí lidí, kde je nutno vytvářet obranu míru.“² To jsou slova amerického básníka, knihovníka amerického Kongresu, Archibalda MacLeishe, jenž spolu s dalšími členy Výboru vypracoval preambuli k ústavě UNESCO.

2.1. Historie vzniku UNESCO, její stručná periodizace

Založení UNESCO je výsledkem poměrně dlouholetého vývoje. Ideje mezinárodní spolupráce ve výchově, vědě a kultuře se samozřejmě objevují u řady velkých myslitelů, mezi nimi i u našeho Jana Ámose Komenského. „Mezi významné

¹ ŠMÍD, L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 6

² *UNESCO Ústava* [online]. Paříž: Portál UNESCO, 2004. [cit. 2008-12-15]. Dostupné z WWW: <http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

předchůdce UNESCO patří například Mezinárodní institut pro intelektuální spolupráci, založený v roce 1926 pod záštitou Společnosti národů. Jeho sídlo bylo v Paříži a financovala jej francouzská vláda. Vůdčí osobností v práci tohoto institutu se stal světoznámý fyzik Albert Einstein. Institut tvořil řadu sekcí, které se zabývali vztahy mezi univerzitami a knihovnami, právními otázkami spojenými s duševním vlastnictvím, překlady a výměnou literárních děl mezi národy, a dalšími. Další předchůdcem UNESCO byl mezinárodní úřad pro výchovu, který byl v roce 1925 založen v Ženevě jako nevládní organizace působící nezávisle na Společnosti národů. Jeho hlavním úkolem bylo shromažďovat a poskytovat informace o všech otázkách týkajících se školství a výchovy a rozvíjet vědecký a statistický výzkum v této oblasti.“³ A samozřejmě další řada jiných organizací, většina ale bohužel pouze na nevládní úrovni. Snahy rozšířit tuto spolupráci a povýšit jí na mezivládní úroveň byly přerušeny rozpoutáním války. Avšak již v roce 1942 se v Londýně sešli představitelé sedmi spojeneckých exilových vlád (Belgie, Československo, Nizozemí, Jugoslávie, Norsko, Polsko, Řecko) a de Gaullova Výboru pro svobodnou Francii k projednání opatření nutných pro obnovení rozvoje kultury a výchovy po osvobození zemí okupovaných vojsky fašistických diktatur. Byla vytvořena stálá Konference spojeneckých ministrů výchovy, která ustavila i celou řadu orgánů pro jednání o konkrétních otázkách. Činnost Konference se rozšiřovala a rostl o ní zájem u dalších států, a tak již během jednoho roku uzrála myšlenka vytvořit mezinárodní organizaci. Její vznik byl v nejužší souvislosti s vytvořením Organizace Spojených národů a ve vazbě na její Chartu. Nakonec 16. 11. 1945 v Londýně delegáti 44 států podepsali text mezinárodní úmluvy o zřízení UNESCO. Úmluva vstoupila v platnost dnem 4. listopadu 1946, poté co její text ratifikovalo Řecko jakožto dvacátý stát, což byl počet požadovaný pro uvedení úmluvy v platnost. „Československo, které stálo u zrodu této mezinárodní organizace a bylo mezi prvními dvaceti státy, které Ústavu UNESCO ratifikovaly (5. října 1946), patří mezi zakládající členy. Po rozpadu Československa se samostatná Česká republika stala jeho členem 22. února 1993.“⁴ UNESCO prošlo vývojem, který se v jednotlivých obdobích dost liší a odráží vývoj celkové situace ve světě. Nejvíce se v něm jistě plně odrazilo období studené války. Pro 60. léta je zase například charakteristický vstup nových nezávislých, zejména afrických států do UNESCO.

³ ŠMÍD L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 8

⁴ *O UNESCO* [online]. Paříž: Stálá mise České republiky při UNESCO, 2005. [cit. 2009-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mzv.eu/wwwo/default.asp?ido=1984&idj=1&amb=118>>

2.2. Hlavní formy a metody činnosti UNESCO

- Spolupráce s mezinárodními vědeckými a výzkumnými institucemi. Zde k nejdůležitějším krokům patří, že UNESCO každoročně svolává mezinárodní konference, organizovaná symposia a semináře. Výsledky těchto mezinárodních setkání jsou publikovány a předávány členským státům. Jde vždy mezinárodní setkání různého rozsahu a typu - od regionálních, případně subregionálních, až po světová (například Světová konference o kulturní politice – Mexiko, 1982), od expertních s vysoce specializovanou tematikou až po konference ministrů, projednávající komplexní otázky rozvoje výchovy a vědy. „Pravidla UNESCO člení tato setkání do osmi kategorií: mezinárodní konference států, mezivládní setkání, konference mezinárodních nevládních organizací, mezinárodní kongresy, poradní výbory, výbory expertů, semináře, školitelské a doškolovací kursy, symposia.“⁵
- Velmi důležitá je zde i normativní činnost. UNESCO iniciovalo za dobu své existence uzavření více než 30 mnohostranných úmluv především v oblasti autorského práva, ochrany kulturních památek a uznávání vysokoškolských diplomů. „Jako příklad můžeme uvést například Všeobecnou úmluvu o autorských právech z roku 1952, Úmluvu o ochraně kulturního vlastnictví v případě ozbrojeného konfliktu z roku 1954, Úmluvu týkající se mezinárodní výměny publikací z roku 1958 a Úmluvu proti diskriminaci ve vzdělání z roku 1960.“⁶ UNESCO postupuje podle Strategických střednědobých plánů (6 let) a prováděcích dvouletých plánů. V jejich rámci mj. zabezpečuje provádění mezinárodních smluv, jejichž deponitářem je generální ředitel UNESCO.
- Spolupráce s mezinárodními nevládními organizacemi. „Mezinárodní nevládní organizace, které chtějí spolupracovat s UNESCO, musí splnit určité podmínky a podle jejich charakteru je pak vztah UNESCO k nim stanoven ve třech kategoriích: vzájemná výměna informací (kategorie C), vzájemná výměna informací a konzultace (kategorie B), konzultace

⁵ ŠMÍD, L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 12

⁶ *UNESCO* [online]. Praha: Institut umění – Arts Institute, 2009. [cit. 2008-12-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.institutumeni.cz/index.php?cmd=page&id=564>>

přidružení (kategorie A).“⁷ O spolupráci s UNESCO je mezi nevládními organizacemi veliký zájem.

- **Publikační činnost.** Asi nejrozsáhlejší je publikační činnost. Její každoroční objem je srovnatelný s produkcí největších světových nakladatelství. Knihy a časopisy vydává UNESCO buď samo (ročně je to v průměru 150-160 nových titulů), nebo ve spolupráci s jinými předními vydavateli (zhruba 50 titulů ročně). Články k problémům z celé široké oblasti činnosti UNESCO přináší časopis *KURÝR (Courier)*, který vychází jednou měsíčně a je přeložen do 28 jazyků. Obsahuje širokou škálu zajímavých barevných fotografií. Dnes si ho můžeme přečíst bohužel už jen v elektronické podobě na adrese www.unesco.org/courier nebo v knihovně OSN, kde jsou postupně ukládána starší čísla ve francouzštině a angličtině. „Další oficiální magazín UNESCO je *Sources*. Vychází také jedenkrát měsíčně a pouze v angličtině. Do třetice vychází magazín *International Social Science Journal*. Stálí dopisovatelé UNESCO z 18 zemí zde publikují své články k aktuálním událostem ve světě politiky, kultury, lidských práv, o globalizaci a ekonomických krizích. Mezi hlavní témata patří neziskové organizace, životní prostředí, migrace a další. Vychází 4 krát ročně anglicky a francouzsky.“⁸

Dále UNESCO distribuuje mezinárodní statistické údaje (hlavní z nich je *Statistická ročenka UNESCO*). Veškeré statistické údaje a práce s nimi jsou pod dohledem OSN.

- **Participační program UNESCO.** V rámci participačního programu jsou poskytovány finanční příspěvky na realizaci vybraných projektů předkládaných členskými zeměmi. Předkládané projekty musí spadat do oblasti působnosti UNESCO a musí rozvíjet priority programu schváleného generální konferencí. Jedná se v podstatě o systém grantového řízení. „Platí to i pro Českou republiku, která ve dvouletí 2000-2001 uspěla s 11 žádostmi, ve dvouletí 2002-2003 bylo podpořeno 7 žádostí, ve dvouletí 2004-2005 bylo podpořeno 9 žádostí a v dvouletí

⁷ ŠMÍD, L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 14

⁸ *Periodika* [online]. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. [cit. 2009-01-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/knihovna-osn/sbirky/?materialy=periodika>>

2006-2007 ČR obdržela finanční prostředky pro 7 projektů. Pro dvouletí 2008-2009 bylo předloženo za Českou republiku 10 projektů.“⁹

2.3. *Struktura UNESCO a jeho hlavní orgány*

Nejvyšším orgánem je Generální konference, která se skládá z představitelů členských států. Delegáty tvoří obvykle ministři kultury, školství, životního prostředí nebo zahraničních věcí. Určuje politiku a hlavní směry činnosti organizace, přijímá mezinárodní smlouvy a nezávazné deklarační a doporučení a schvaluje rozpočet na další dvouletí. Každý zúčastněný stát má při hlasování jeden hlas. Pro přijetí klíčových rozhodnutí, jako je například změna Ústavy či volba generálního ředitele, je zapotřebí dvoutřetinové většiny. Pro ostatní rozhodnutí stačí prostá většina hlasů. Zasedání Generální konference jsou svolávána zpravidla jednou za dva roky na konci října. Zasedání se většinou konají v sídle UNESCO v Paříži, mohou se však na pozvání členského státu konat i jinde. Poslední konference se konala 16.10.2007 – 3.11.2007 v Paříži.

Řídícím orgánem je *Výkonná rada*. Její počet členů se z původních 18 rozšířil na dnešních 58. Jsou voleni tajným hlasováním jmenovitě jako osoby na zasedání Generální konference. Výkonná rada předkládá generální konferenci rozpočet a je především zodpovědná za plnění programu schváleného generální konferencí. Výkonná rada zasedá dvakrát ročně.

Dalším orgánem UNESCO je *sekretariát*, v jehož čele stojí generální ředitel, který je navrhován Výkonnou radou a jmenován Generální konferencí na dobu 6 let. V současné době je to Koichiro Matsuura z Japonska. Mezi jeho úkoly patří sestavovat návrhy opatření pro Generální konferenci a Výkonnou radu, předkládat Výkonné radě návrh programu práce s organizací s odpovídajícími rozpočtovými údaji, podávat členským státům a Výkonné radě zprávy o činnosti organizace. Sekretariát má v současné době okolo 2400 zaměstnanců ze 145 zemí.

Důležitým převodním nástrojem mezi UNESCO a jeho členskými státy jsou *národní komise* pro UNESCO, jejichž vytváření doporučuje Ústava UNESCO (článek

⁹ *Participační program UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2002. [cit. 2008-12-30]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/participacni_program_unesco.html>

VII). V České republice existuje Česká komise pro UNESCO a Stálá mise České republiky při UNESCO. Česká komise pro UNESCO byla zřízena rozhodnutím vlády České republiky ze dne 1. června 1994 jako poradní orgán vlády. Hlavním úkolem této komise je zprostředkovávat styk národních institucí a odborníků s UNESCO. Komise dále studuje dokumenty UNESCO, rozšiřuje myšlenky organizace v ČR a spolupracuje se sekretariátem UNESCO v Paříži. Komise má 50 členů a tvoří ji zástupci ministerstev, zástupci významných institucí – státních i nevládních (například Akademie věd ČR, Český helsinský výbor, Národní dobrovolnické centrum, a tak dále) a jednotlivé osobnosti vědy a kultury. Funkční období členů je čtyřleté a členství v komisi je čestné. „Předsedkyní komise byla senátorka Jaroslava Moserová, která byla v roce 2003 opětovně jmenována na další funkční období. Po její smrti byla 8. listopadu 2006 jmenována do funkce RNDr. Helena Illnerová, DrSc.“¹⁰ Komise si zřídila 4 odborné sekce – pro výchovu; přírodní a společenské vědy; kulturu a komunikace. „Plnění rozhodnutí Komise zajišťuje Stálý sekretariát, jehož funkci plní od 1. července 1996 zvláštní referát v Odboru OSN na Ministerstvu zahraničních věcí ČR. Tento sekretariát spravuje i knihovnu obsahující několik tisíc publikací a dokumentů UNESCO. Jeho hlavním úkolem je udržovat kontakt se sekretariátem UNESCO v Paříži a partnerskými Národními komisemi.“¹¹

Stálou misi České republiky při UNESCO vede od 21. září 2006 stálý představitel ČR při UNESCO PhDr. Petr Janýska. Mise zajišťuje vztahy mezi Českou republikou a UNESCO.

¹⁰ *Česká komise pro UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2006. [cit. 2008-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/ceska_komise_pr_o_unesco/index.html>

¹¹ *Fakta a čísla OSN, základní údaje o Organizaci spojených národů*. Informační brožura OSN. Praha: Informační centrum OSN, 2002, str. 86

3. Základní cíle a činnosti UNESCO

Činnost v oblasti školství, činnost v oblasti přírodních a společenských věd, činnost v oblasti kultury, činnost v oblasti komunikace a informací a UNESCO a speciální témata.

3.1. Činnost v oblasti školství a výchovy

V této oblasti je to především boj za odstranění negramotnosti a úsilí o realizaci práva na vzdělání pro všechny. „Ve 21. století se sice již všeobecně uznává, že vzdělání je základním právem každého jedince a podmínkou pokroku společnosti, avšak negramotnost v mnoha částech světa dosud existuje. Počet gramotných dnešním světem je sice vyšší než kdy dříve, přesto však je stále 1 miliarda dospělých negramotná. Většina z nich jsou ženy. Nejhorší situace je pak samozřejmě v rozvojových zemích ale nejenom v nich. Ve Velké Británii je dnes 7 miliónů negramotných a v USA je negramotný každý jeden člověk ze sedmi, což je v přepočtu více než 4 milióny obyvatel. Ve světě právě teď nemůže chodit do školy více než 93 miliónů dětí. Ještě větší počet dětí školní docházku nikdy nedokončí. Gramotnost je přitom nezbytným předpokladem udržitelného rozvoje.“¹²

Co může udělat UNESCO pro odstranění negramotnosti ve světě? Rozhodující je samozřejmě politická vůle vlád států skoncovat s negramotností svého obyvatelstva. UNESCO jim pak poskytne expertní služby: vyšle odborníky, pomůže vypracovat příslušné plány a metodu postupu, mobilizovat potřebné zdroje a zorganizovat školení učitelů. UNESCO se zároveň stará o zvýšení zájmu světové veřejnosti o boj proti negramotnosti – studiemi, články, filmy, a podobně. „V lednu 2003 byla zahájena Dekáda gramotnosti OSN, která je přímým vyjádřením zájmu mezinárodní komunity o gramotnost a s ní spojené potřeby. Od 1966 se dne 8. září slaví Mezinárodní den gramotnosti (International Literacy Day – ILD).“¹³ V tento den se koná ceremonie předání Mezinárodních cen UNESCO institucím a osobám, které se zasloužily zcela mimořádně o odstranění negramotnosti – například přímou vzdělávací činností, organizováním programů na místní či národní úrovni, získáváním podpory veřejnosti,

¹² *Education for some more than others?* Informační brožury UNICEF. Český výbor pro UNICEF, 2007, str. 77

¹³ *Education for some more than others?* Informační brožury UNICEF. Český výbor pro UNICEF, 2007, str. 64

vytváření učení materiálů, výzkumem, neformálními vzdělávacími aktivitami, a podobně. Kandidáti na tyto ceny jsou nominováni Národními komisemi UNESCO. Za každý stát je možno nominovat pouze jednoho uchazeče o danou cenu. „V současné době jsou to tyto následující ceny: Cena Mezinárodní čtenářské asociace; Cena Shoichiho Nomy; Dvě ceny krále Sejonga; Cena Malcolma Adiseshiaha.“¹⁴

Další aktivitou v oblasti školství a výchovy je modernizace výuky, spolupráce v plánování a řízení školství. „UNESCO shromažďuje informace z celého světa, poznatky a zkušenosti z experimentů. Ty pak dává k dispozici členským státům a umožňuje jim tak s větší znalostí stanovovat cíle a priority rozvoje výchovy. Shromažďování, třídění a distribuce informací na úseku školství a výchovy se děje v různých formách v příslušných odborech Sekretariátu UNESCO, v Mezinárodním úřadu pro výchovu a v Mezinárodním institutu pro plánování výchovy.“¹⁵ Mezinárodní úřad pro výchovu, který je už dnes součástí UNESCO a sídlí v Ženevě, má za úkol koordinovat v rámci UNESCO veškerou činnost vztahující se k informacím a dokumentaci o výchově. Vytvořil za tímto účelem Mezinárodní síť informací o výchově (INED). Další důležitou evropskou institucí je Evropské středisko pro vysoké školství (CEPES) se sídlem v Bukurešti. Informace o vzdělávacích systémech jsou předmětem rozsáhlé publikační činnosti UNESCO, do níž spadá specializovaný časopis *Prospects* vydávaný v šesti jazycích. UNESCO organizuje množství mezinárodních kongresů a setkání specialistů a zapojuje do této činnosti také jiné mezivládní organizace. Prostřednictvím UNESCO se rozvíjí mezinárodní spolupráce při hledání nových metod a modernizace výuky na všech stupních, od předškolní výchovy až po vysokoškolskou. UNESCO však také věnuje značnou pozornost vzdělávání dospělých. První mezinárodní konference UNESCO o vzdělávání dospělých se konala již v roce 1949 v Elsinore (Dánsko). Rychle se zvyšující zájem o tuto problematiku se pak začal projevovat zejména v 70. letech, a to obzvlášť v evropských zemích. Dále UNESCO věnuje pozornost nejen otázkám studia jazyků, vědeckotechnické výuce a školení pedagogických pracovníků, ale i otázkám školské architektury, učebních zařízení a pomůcek. „Od roku 1970 se UNESCO zabývá využíváním počítačů ve výuce. V činnosti UNESCO nechybějí ani otázky sportu jakožto součásti výchovy. Byl proto vytvořen Mezinárodní výbor pro tělesnou výchovu a sport. Závažná je činnost

¹⁴ *Education for some more than others?* Informační brožury UNICEF. Český výbor pro UNICEF, 2007, str. 160

¹⁵ ŠMÍD, L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 24

UNESCO na úseku vzdělávání zdravotně postižených osob, zejména dětí a mládeže. Rozvíjí se od roku 1968 a je zaměřena na tvorbu speciálních opatření, která mají zdravotně postiženým osobám umožnit uplatnění práva na vzdělání.¹⁶ Na tomto úseku UNESCO poskytlo expertní služby již desítkám projektů. V roce 1981, který OSN spolu s organizací Rehabilitation International vyhlásila Mezinárodním rokem pro zdravotně postižené osoby, zorganizovala UNESCO v Torremolinos (Španělsko) světovou konferenci s tematikou vzdělávání zdravotně postižených osob a jejich zařazení do života společnosti. Velmi významná činnost v minulosti, která pokračuje do nynějška, je vzdělávání palestinských uprchlíků především na území Bejrútu. UNESCO zde vystavila několik škol a sdružení. Jako jedna z nejvýznamnějších institucí UNESCO v oblasti školství se uvádí Národní informační středisko ENIC (European National Information Centre). „ENIC je orgánem, který byl vytvořen pro studium otázek, souvisejících s předchozí, dosud platnou UNESCO Úmluvou o uznávání studií a diplomů týkajících se vysokého školství ve státech evropského regionu a pro její prosazování. ČSFR se k vytvoření takového orgánu zavázala ratifikací této Úmluvy v roce 1988. Svou připravenost k tomuto kroku znovu potvrdila na 5. zasedání UNESCO Evropského centra pro vysoké školství v roce 1990 (CEPES) Jejím aktuálním problémem je vyřešení usnadnění uznávání vysokoškolských kvalifikací získaných v zahraničí.“¹⁷

„Do třetice se UNESCO v rámci školství a výchovy angažuje v programu Mezinárodní program přidružených škol – Associated Schools Project (ASP). Tento program vznikl v roce 1953 původně jako aktivita 15 členských zemí UNESCO. Již od počátku bylo smyslem celého projektu vytvořit nadnárodní síť škol, které by mezi sebou komunikovaly a vyměňovaly si zkušenosti, učební metody a postupy, učební pomůcky a předávání poznatků dalším školám. Tento projekt, který měl svým důrazem na mezinárodní výchovu na svou dobu revoluční požadavek.“¹⁸ Dnes je členem Sítě přidružených škol přes 7000 školních zařízení ve více než 170 zemích světa ze všech regionů - Afriky, Asie, Pacifiku a Austrálie, Arabských zemí, Evropy, Latinské Ameriky, Karibiku i Severní Ameriky. Přidružené školy UNESCO nejsou školami specializovanými, tvoří součást národních vzdělávacích systémů, jsou velmi různorodé. Do sítě patří školy mateřské, základní, střední, střední odborné, vysoké, univerzity i

¹⁶ ŠMÍD, L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 26

¹⁷ *Středisko pro ekvivalenci dokladů o vzdělání* [online]. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, v. v. i., 2008. [cit. 2009-01-01]. Dostupné z WWW: <http://www.csvs.cz/csvs_sedv.shtml>

¹⁸ *O nás* [online]. Praha: Přidružené školy UNESCO. [cit. 2008-12-30]. Dostupné z WWW: <www.skoly-unesco.cz>

pedagogická centra. Všechny tyto instituce vedou své žáky ke čtyřem základním pilířům vzdělání – „learning to know, learning to do, learning to be, learning to live together“.

3.2. Činnost v oblasti přírodních a společenských věd

Vědní oblast byla zařazena do působnosti UNESCO jako poslední. Ještě před zahájením ustavující konference v Londýně (1. - 16. listopad 1945) se hovořilo jen o UNECO, tj. o Organizaci OSN pro výchovu a kulturu. Písmeno S (zkratka anglického slova science – věda) bylo vloženo do titulu dodatečně až v průběhu konference. „Předcházela tomu tlak řady významných vědců požadujících, aby se nová organizace zabývala také otázkami základní a aplikované vědy. Vliv na toto rozhodnutí nepochybně měly ještě čerstvé otřesné dojmy delegátů ze zneužití vědy – svržení atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki 6. a 9. srpna 1945. Bylo to poprvé v historii, kdy mezivládní organizaci byla svěřena odpovědnost za rozvoj mezinárodní spolupráce ve vědě, což předtím bylo doménou jen profesionálních organizací. V rámci systému OSN jsou samozřejmě další světové mezinárodní organizace, v jejichž náplni jsou rovněž vědecké otázky, a to Světová zdravotnická organizace, Mezinárodní agentura pro atomovou energii, Organizace OSN pro výživu a zemědělství, Světová meteorologická organizace a další. Úlohou UNESCO je však podporovat celkové poslání vědy.“¹⁹ V jeho programech jsou v rovnováze vědy základní a aplikované. UNESCO napomáhá rozvoji mezinárodní spolupráce v matematice, fyzice, chemii a biologii. Pomáhá členským státům, zejména rozvojovým zemím, budovat národní vědecké základny a kapacity. V rozvoji mezinárodní vědní spolupráce vykonalo UNESCO již veliký kus práce a sehrálo klíčovou roli na několika úsecích. Přispělo například k vytvoření Evropské organizace pro nukleární výzkum (CERN), která je nyní jednou z vedoucích světových laboratoří. „Z původních 12 vzrostl počet států v této organizaci již na 20. Česká republika je plnohodnotným členem od roku 1993. Důležitý je zde program Technology transfer, který pomáhá zájemcům o zavádění nových technologií.“²⁰ Dále UNESCO ve spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii řídí Mezinárodní středisko pro teoretickou fyziku (ICTP) v Terstu, v němž se ročně školí okolo 700 vědeckých pracovníků z rozvojových zemí. Pomohlo založit Mezinárodní středisko pro čistou a aplikovanou matematiku (ICPAM) v Nice. Z jeho iniciativy byla také založena Mezinárodní organizace pro výzkum buňky (ICRO) a

¹⁹ ŠMÍD, L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 37

²⁰ EINHINGER, V. *Cern – Evropská organizace pro nukleární výzkum* [online]. Praha: Časopis Energetika, 2006. [cit. 2009-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.volny.cz/casopis.energetika/e_0902_4.>

Mezinárodní organizace pro výzkum mozku (IBRO). Význam kybernetiky UNESCO antcipovalo již v 50. letech, konkrétním vyjádřením bylo v roce 1960 vytvoření Mezinárodního kybernetického střediska v Římě, které bylo později přetvořeno na světově známý Mezinárodní úřad pro informatiku (IBI). UNESCO vydává čtvrtletně časopis, který se touto problematikou zabývá, *Mezinárodní žurnál společenských věd*. Vychází anglicky, francouzsky a čínsky, čísla s vybranými statěmi můžeme sehnat též v jiných jazycích. Otázkám filozofie je věnován časopis *Diogenes*.

3.2.1. Podíl České republiky na činnosti UNESCO v této oblasti.

„Je zde především velká účast vědeckých institucí na dlouhodobých mezinárodních programech Člověk a biosféra, Mezinárodní hydrologický program a Mezinárodní program geologických korelací. Dlouholetá spolupráce probíhá v oblasti elektrochemie.“²¹ Koordinujícím pracovištěm je Ústav fyzikální chemie a elektrochemie J. Heyrovského České akademie věd, kde byla vytvořena Evropská laboratoř UNESCO pro využití elektrochemie k ochraně životního prostředí.

Program Člověk a biosféra (Men and Biosphere – MAB) vznikl v rámci UNESCO před pouhým čtvrtstoletím. UNESCO, zastřešené univerzální Organizací spojených národů (OSN), se začalo aktivně zajímat o problémy životního prostředí, nejznámější akt z té doby je jistě nevelká Konference o ochraně a racionálním využívání zdrojů biosféry, která se sešla v Paříži v září 1968. „Přes obtíže vzniklé násilným obsazením vlastní země cizími vojsky se bývalé Československo na uvedené konferenci účastnilo desetičlennou delegací. V úvodním prohlášení příslušného dokumentu (UNESCO 1971) se uvádí, že MAB má za cíl „rozvinout v rámci přírodních a socioekonomických věd základnu pro racionální využívání přírodních zdrojů biosféry a pro zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodním prostředím; předpovídat důsledky dnešních aktivit na zítřejší svět a tím posilovat lidskou schopnost účinně hospodařit s přírodními zdroji biosféry“. V současné době je v programu MAB registrováno 136 suverénních států. Podle oblastního členění UNESCO je v MAB zastoupeno 12 států z regionu Afrika, 11 z regionu Latinská Amerika a Karibsko, 25 z regionu Asie, 15 z regionu Arabské státy a 45 z regionu Evropa (region Evropa zahrnuje i Kanadu a USA). Posledně jmenovaný stát se s velkou aktivitou a finančními příspěvky účastní práce v programu MAB i přes skutečnost, že po mnoho posledních let není členem UNESCO

²¹ ŠMÍD, L. *UNESCO*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, str. 44

(podobně i Velká Británie).“²² Program MAB řídí International Coordination Council (ICC - Mezinárodní koordinační rada), do níž je proporcionálně voleno 34 států. Organizační oporou MAB je sekretariát, pracující v Divizi ekologických věd UNESCO v Paříži. V programu člověk a biosféra je Česká republika zastoupena předními vědci České akademie věd a účastní se 7 ze 14 mezinárodních výzkumných projektů (neúčastní se takových, jež se týkají ekosystému ostrovů, pouští, tropických ekosystémů a podobně). „Předně je to projekt ekologických účinku různého využívání půdního fondu a hospodaření v lesních krajinách mírného a středozemního pásma. Projekt byl vytvořen s cílem určit a zhodnotit změny, k nimž dochází v tomto pásmu následkem lidské činnosti, jakož i zpětné účinky těchto změn na člověka. Čeští vědci hrají v tomto projektu velmi významnou úlohu především v tom, že informační středisko pro lesy orného pásma severní polokoule se nachází v Brně (Ústav ekologie lesa lesnické fakulty Vysoké školy zemědělské). Středisko vydává bulletin, pořádá vědecké semináře s mezinárodní účastí a podílí se na výchově mladých vědeckých pracovníků včetně pracovníků z rozvojových zemí. V rámci tohoto projektu byla vytvořena mezinárodní síť chráněných biosférických fondů v přírodních a člověkem modifikovaných oblastech. V České republice jsou to 3 oblasti: Třeboňsko, Křivoklátsko a oblast Pálavy.“²³

3.2.2. Síť geoparků

Jednou z možností jak chránit a zároveň v rozumné míře využívat geologické dědictví planety Země je vytvoření sítě geoparků. V současné době existují prozatím dvě sítě geoparků, které jsou však navzájem velice úzce provázány. První je Síť Evropských geoparků, která byla založena v roce 2000 a dnes sdružuje 25 geoparků z různých států Evropy. Na První mezinárodní konferenci o geoparcích v Pekingu (2004) byla přijata Pekingská deklarace o ochraně geologického dědictví, na jejímž základě vznikla pod patronací UNESCO Světová síť geoparků. Na základě Madonské deklarace se každý evropský geopark stává automaticky i geoparkem UNESCO. „Geoparkem je nazývaná oblast, která zahrnuje geologicky a esteticky významné lokality. Důležitá je její jedinečnost a vzácnost jako zdroj vzdělání a poznání. Vedle geologických hodnot jsou důležité i kulturní a ekologické fenomény, archeologické a

²² JENÍK, J., et al. *Biosférické rezervace České republiky: příroda a lidé pod záštitou UNESCO*. Praha: Nakladatelství Empora, 1996, str. 15

²³ JENÍK, J., et al. *Biosférické rezervace České republiky: příroda a lidé pod záštitou UNESCO*. Praha: Nakladatelství Empora, 1996, str. 20

historické památky významné z celoevropského hlediska. Geopark spojuje propagaci geologického a přírodního dědictví s regionálním rozvojem.“

Uvedme si zde pár oblastí, které mají statut geoparku:

1. Reserve Geologique de Haute Provence – Francie
2. Petrified Forest of Lesvos – Řecko
3. Copper Coast Geopark – Irsko
4. Maestrazgo Cultural Park – Španělsko
5. Madonie Nature Park – Itálie
6. Geopark Swabian Alps – Německo
7. Hateg Country Dinosaurs Geopark – Rumunsko.²⁴

3.3. UNESCO v oblasti komunikace a informací

Vzhledem k relativně silnému zastoupení anglického jazyka v rámci informačních technologií zasazuje se UNESCO za zachování mnohojazyčného světa ve světě informací. Další aktivity UNESCO v této činnosti směřují k využití informačních technologií pro podporu vědy a výzkumu, rozvoj a dostupnost internetu. V rámci Programu pro rozvoj komunikace – International Programme for the Development of Communication – (IPDC) UNESCO podporuje vzdělávání žurnalistů, zakládání rádiových stanic, novin a tiskových agentur v zemích třetího světa. Vedle toho usiluje o zlepšení výměny dat s tím souvisejících problémů (statistiky, databáze, archivy, ochrana autorských práv). V poslední době se ve zvýšené míře koncentruje na problémy spojené s novými informačními technologiemi.

3.4. UNESCO a kultura

Této činnosti budeme nejvíce věnovat v kapitole Světová a národní kulturní dědictví.

3.4.1. Projev papeže Jana Pavla II. pro UNESCO

Slova papeže Jana Pavla II. Pro UNESCO: „ Kultura je zvláštní formou existence a bytí člověka. Člověk vždy žije podle určité, jemu vlastní kultury. Ve viditelném světě je člověk jediným subjektem kultury a také jejím jediným objektem.

²⁴ DAVID, P., et al. *Český ráj – Jičínsko a Novopacko, Průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku*. Fotografie Davidová H. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Soukup a David, 2008, str. 1

Kultura je tím, čím se člověk stává více člověkem, jest více, dosahuje větší existence. Všichni, jak jsme zde, setkáváme se na půdě kultury, základní skutečnosti, která nás sdružuje a která tvoří základ ustanovení i cílů UNESCO. Setkáváme se zde kvůli člověku a v určitém smyslu ve člověku. Tento člověk, jenž se vyjadřuje a objektivizuje kulturou, je jedinečný, celistvý a nedělitelný. Je námětem i tvůrcem kultury. Existuje základní nezávislost společnosti, jež se projevuje v národní kultuře. Tato suverenita, která je skutečností, která má původ v národní kultuře, v prvořadosti rodinné výchovy a posléze i v osobní důstojnosti každého člověka, musí zůstat základním kritériem při úvahách o důležitém soudobém problému lidstva, jímž je problém prostředků společenské komunikace (jak informací s nimi spojených, tak i toho, co je nazýváno masovou kulturou.) Protože tyto prostředky jsou společenskými prostředky komunikace, nemohou sloužit k ovládnutí ostatních lidí ani držitelům politické moci, ani finančním mocnostem, které jim vnucují své programy a modely. Musí se stát prostředkem sebe-vyjádřování společnosti, musí uspokojovat skutečné potřeby této společnosti a musí mít na zřeteli národní kulturu s jejími dějinami.²⁵

3.4.2. Dokumentační a výzkumné centrum pro rozvoj kultury

Kultura se stala hlavní myšlenkou UNESCA, jeho hlavním nástrojem k míru. A poté v roce 1970 na jedné konferenci v Benátkách přišla myšlenka založit ve všech členských zemích tzv. *Dokumentačního a výzkumného centra pro rozvoj kultury*. Tato myšlenka byla ještě poté několikrát opakována na konferenci v Helsinkách v roce 1972 a roce 1973 na konferenci v Yogyakartaě. Hlavní důvod k jeho založení byl požadavek na přesné a aktuální specializované informace, požadavek, který se v posledních deseti letech rozšířil po celém světě. Centrum by mělo působit především v „šíření“ nebo „popularizaci“, která prospívá k celoživotnímu vzdělání. Dokumentační a výzkumné centrum kulturního rozvoje také bylo založeno za účelem ovlivňovat všechny typy populačních skupin. Na nejvyšší úrovni je centrum bodem, kde se scházejí vědci a uskutečňují mezi sebou výměny. Dále se zde schází představitelé obyvatelstva, kteří rádi čtou a zajímají se o tyto záležitosti, jako např. studenti, novináři, a podobně. Jaká je vlastně definice centra? „Centrum je více samostatné a pokrývá předmět své činnosti více než služba, která je pouze specifickým odvětvím firmy nebo ministerstva. Povinností centra je shromažďovat vše, co se týká specifického předmětu. Shromažďuje

²⁵ JAN PAVEL II. *Předním úkolem je výchova - Projev papeže Jana Pavla II. v UNESCO 2. června 1980.* Praha: Naděje, 1990, str. 16

na jednom určitém místě dokumenty z nejrůznějších zdrojů, vybrané podle určitých kritérií. Má samostatný rozpočet a odpovídá za vlastní finanční operace. Zpravidla je otevřeno veřejnosti. Služba se často omezuje na obdržení dokumentů, evidenci na „požádání“ a rozesílání zainteresovaným osobám.“²⁶ V tom je hlavní důvod, proč nebyla založena dokumentační služba, ale národní dokumentační centrum. Mezi základní cíle specializovaného dokumentačního a výzkumného centra patří například:

- „Zajištění přístupu k odpovídající dokumentaci, jak ve vlastní zemi, tak i za hranicemi: jinými slovy vyřešit problém zdrojů informací.
- Účast na školení pracovníků kultury.
- Vytváření metodických pomůcek.“²⁷

Jako „společník a pomocník“ centru byla založena i tzv. *Clearingová banka*. „Banka byla založena v roce 1971 a jejím hlavním úkolem je analyzovat, shromažďovat a šířit materiál na pomoc členským státům při prohlubování jejich kulturního rozvoje. Tuto svou činnost realizuje především pomocí dotazníků, misí a shromažďování. Spoléhá se také na pomoc národních dopisovatelů. Největší část uživatelů těchto dokumentů poté tvoří pracovníci odpovědní za kulturní politiku a také výzkumné ústavy a jednotliví výzkumní pracovníci. Jako příklad zde uvedeme několik publikací vypracovaných clearingovou bankou:

- CLT/Q/191/2 Dotazník o statistice kulturního rozvoje v Afrických zemích;
- CLT/19/0/TSR/1 Kulturní rozvoj hesel vypracovaných Jeanem Vietem /návrh, srpen 1974/;
- a další.“²⁸

3.5. UNESCO a speciální témata

Mezi tato témata patří udržitelný rozvoj, problematika HIV/AIDS, Afghánistán, Irák, voda a spousta dalších.

²⁶ KUDRLIČKA, V., et al. *K dokumentačnímu centru pro rozvoj kultury: experimenty a náměty UNESCO*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1979, str. 9

²⁷ KUDRLIČKA, V., et al. *K dokumentačnímu centru pro rozvoj kultury: experimenty a náměty UNESCO*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1979, str. 16 - 17

²⁸ KUDRLIČKA, V., et al. *K dokumentačnímu centru pro rozvoj kultury: experimenty a náměty UNESCO*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1979, str. 27 - 29

4. UNESCO a lidská práva

UNESCO veškerou svou činnost řídí v souladu s Deklarací lidských práv, kde je hlavní myšlenka: „Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.“²⁹

4.1. UNESCO a práva žen

Co se týká lidských práv, největší zájem UNESCO věnuje právům žen. „Vždyť ženy tvoří více než polovinu světové populace a téměř 40% placené pracovní síly. Tomuto výsledku ale zdaleka neodpovídá jejich ekonomické, sociální a politické postavení v jednotlivých státech i v celosvětovém měřítku. V rámci UNESCO byla v roce 1960 přijata Úmluva o zákazu diskriminace ve vzdělání ukládající členským státům povinnost zajistit ve vnitrostátní sféře rovný přístup žen ke vzdělání s tím, že volbu prostředků ponechává na vůli státu. Dnes je již normální jev, studuje-li žena Vysokou školu avšak 45 % studujících vysokoškoláček stále patří podle údajů UNESCO jen k průměru a se svým 21 % podílem žen studujících technické obory je naprostou raritou!“³⁰ V Saudské Arábii teprve nedávno kývli na návrh vydat ženám vlastní občanské průkazy, do této doby byly ženy zapsány jen v občanských průkazech svých otců nebo manželů. „Jordánsko nyní vede nejvýznamnější boj za práva žen. Ženské hnutí a nevládní organizace pro lidská práva vedli dlouhou veřejnou diskusi o zrušení článku 340 Jordánského trestného zákona. Tento článek říká: „Ten, kdo najde svojí ženu anebo svojí ženskou příbuznou páchat cizoložství (s mužem) a zabije a zraní těžce anebo lehce jednoho anebo oba dva, je osvobozený od jakéhokoliv trestu.“ Jiné ustanovení říká: „Ten, kdo najde svojí ženu anebo svojí ženskou příbuznou s někým jiným při cizoložství a zabije a zraní těžko anebo lehce jednoho anebo oba dva, má výhodu snížení trestu.“ Sám král Abdalláh nedávno vyjádřil svou podporu k novelizaci tohoto zákona.“³¹

Za ženská práva bojují i slavné osobnosti, tzv. UNESCO ochotní velvyslanci: *Claudia Cardinaleová* - podpora práv žen, obzvláště ženy ve Středomoří. *Marie Teresa, Lucemburská vévodkyně* – vzdělání a práva ženy a kampaň proti chudobě. *Princezna Lalla Meryem z Maroka* - ochrana dětství a práva žen.

²⁹ *Dokumenty OSN* [online]. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. [cit. 2009-02-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>>

³⁰ BEČKOVÁ, V., et al. *Rok ženy UNESCO 1975*. Podkladové materiály: Ministerstvo zdravotnictví. Praha: Ústav zdravotní výchovy, 1975, str. 18

³¹ *Ženy v Islámu* [online]. Pravda o Islámu. Poslední revize 15. 04. 2007. [cit. 2009-02-15]; Dostupné z WWW: <<http://pravdaoislamu.cz/index.php/category/zeny-v-islam/>>

UNESCO ochotní velvyslanci jsou osobnostní obhájci. UNESCO využívá jejich talent nebo slávu aby rozšířilo své ideály, obzvláště aby přitahovalo pozornost médií. Další specializované kategorie takzvaného obhájce zahrnují UNESCO umělce pro mír, UNESCO vítěze pro sport a UNESCO zvláštního pověřence.

Rok 1975 vyhlásila Organizace spojených národů jako Mezinárodní rok žen, tento návrh plně podpořilo i UNESCO. „V rezoluci vydané k tomuto cíli jsou uvedeny hlavní požadavky, které je třeba realizovat, má-li být odstraněna diskriminace žen:

- dosažení rovnoprávnosti ve všech oblastech života soudobých společností;
- plná účast žen v hospodářském, politickém, sociálním a kulturním životě jejich území;
- zvýšení úlohy žen v rozvoji spolupráce mezi národy, v boji za mír a sociální pokrok.“³²

V dnešním světě již většina států přiznává ženě víceméně stejná občanská práva a svobody jako mužům. Musíme si ale uvědomit, že žena ovšem nikdy neměla, nemá a koneckonců ani v budoucnu nebude mít naprosto stejné předpoklady na produktivní práci jako muž. Určitá omezení jsou dána především jejím biologickým předpokladem. „Žena je v průměru o 13 centimetrů nižší než muž. Ženská ruka je menší, palce kratší, ukazováček delší. Proto jsou některé běžné nástroje pro ženy nevhodné, ztěžují jim práci a snižují výkon. Ženský loket je mírně ohnutý dovnitř, proto jsou točivé a otáčivé pohyby pro ženu namáhavější.“³³ A jsou tu i další faktory jako svaly, rozdíly ve stavbě kostí a kloubů a další.

Významnou cenou, která povzbuzuje ženy ve studiích, jsou zejména ocenění L'Oréal. „Stipendia L'Oréal - UNESCO Pro ženy ve vědě jsou každoročně udělována pěti ženám-vědkyním, které výrazným způsobem přispěly k vědeckému poznání. Mezinárodní porota, složená z nejvýznačnějších zástupců světové vědecké komunity, vybere z nominovaných kandidátek vždy po jedné zástupkyni každého regionu (Afrika a arabské země, Asie - Tichomoří, Evropa, latinská Amerika a Severní Amerika), které jsou pak slavnostně představeny v Paříži v ústředí UNESCO. Od roku

³² BEČKOVÁ, V., et al. *Rok ženy UNESCO 1975*. Podkladové materiály: Ministerstvo zdravotnictví. Praha: Ústav zdravotní výchovy, 1975, str. 20

³³ BEČKOVÁ, V., et al. *Rok ženy UNESCO 1975*. Podkladové materiály: Ministerstvo zdravotnictví. Praha: Ústav zdravotní výchovy, 1975, str. 21

1998, kdy ocenění vzniklo tak bylo oceněno již 52 významných badatelek. Vedle tohoto mezinárodního programu fungují ve více než 35 zemích po celém světě také národní stipendijní programy L'Oréal - UNESCO, v nichž jsou udělována stipendia vždy několika vědkyním, které se věnují výzkumu v zemích svého původu. V České republice funguje Národní stipendijní program od roku 2006; Akademie věd ČR se od jeho počátku výrazně podílí na jeho organizaci a přípravě.³⁴ V roce 2009 vyhrála tuto cenu Alena Zíková, pod vedením prof. Juliuse Lukeše z Parazitologického ústavu Biologického centra Akademie věd ČR v Českých Budějovicích. Oceněna byla za práci *Energetický metabolismus lékařsky významného parazita rodu Trypanosoma, aneb můžeme vyléčit spavou nemoc?* „Tato nemoc postihuje zejména obyvatele Afriky. „A existuje ještě jeho velmi blízký druh, který nenapadá člověka, ale hospodářská zvířata, jejichž úhyn přináší obrovské ekonomické ztráty. Světové statistiky je na lidech i zvířatech vyčísľují částkou pěti miliard dolarů ročně.“³⁵

4.2. Lidská práva a věda

Významný počinem UNESCO bylo přijetí Všeobecné deklarace o lidském genomu a lidských právech. „Tato Deklarace byla jednomyslně přijata Generální konferencí UNESCO na jejím 29. zasedání 11. listopadu 1997 aklamací, je prvním všeobecně platným dokumentem v oboru biologie. Nesporný přínos tohoto textu spočívá ve vyváženosti, kterou nastolil mezi úctou, s níž chrání lidská práva a základní svobody a potřebou zabezpečit svobodu vědeckého výzkumu. Spolu s Deklarací přijala Generální konference UNESCO rezoluci pro její provádění, která státy zavazuje, aby podnikly příslušná opatření k prosazování principů stanovených Deklarací a k podpoře jejich uskutečňování a zavádění do praxe. Morální závazek, jenž na sebe státy vzaly, tím že přijaly Všeobecnou deklaraci o lidském genomu a lidských právech, je výchozím bodem, počátkem mezinárodního uvědomování si potřeby řešení etických otázek v rámci vědy a techniky. Nyní je na státech, aby prostřednictvím opatření, pro jejichž přijetí se rozhodnou, Deklaraci realizovaly v praxi a tím zajistily její další existenci.“³⁶

³⁴ HUŽVÁROVÁ, M. *Akademický Bulletin*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., únor 2009. Registrační číslo MK ČR E 8392, ISSN 1210-9525, str. 4

³⁵ HUŽVÁROVÁ, M. *Akademický Bulletin*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., únor 2009. Registrační číslo MK ČR E 8392, ISSN 1210-9525, str. 4

³⁶ *Genetika – Všeobecná deklarace o lidském genomu a lidských právech* [online]. Praha: Bioetika a lékařská etika, 2008. [cit. 2009-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://bioetika.ktf.cuni.cz/articles.php?lng=cz&pg=18>>

4.3. Česká republika, UNESCO a lidská práva

V Československu je s pojmem lidská práva spojena celá řada známých jmen. Jmenujme zde alespoň Miroslava Kusého, který byl především v roce 1977 jedním ze tří slovenských signatářů Charty 77, kteří požadovali, aby československá vláda dodržovala lidská práva, tak jak se k tomu zavázala ve finských Helsinkách. Nyní je předsedou komise UNESCO pro lidská práva na Slovensku. Je členem orgánů různých organizací na ochranu lidských práv a vyučuje lidská práva na Univerzitě Komenského.

Se samotnou Českou republikou se pak s tématem „UNESCO a lidská práva“ spojuje největší festival dokumentárních filmů o lidských právech v Evropě a nejvýznamnější kulturní akce v rámci Prahy a celé České republiky *Jeden svět*. Tento festival získal v roce 2007 Čestné uznání za výchovu k lidským právům. Zakladatelem je Igor Blaževič.

5. Světová a národní kulturní dědictví

Tato činnost UNESCO zahrnuje:

- Paměť světa: zachování písemného, grafického či hudebního dědictví na CD-ROM
- Meziknihovní spolupráce
- Haagská úmluva: Úmluva o ochraně kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu
- Boj proti nelegálnímu vývozu movitého kulturního dědictví
- Úprava postavení umělců
- Statistika v oblasti kultury, vědy a školství
- Paměť národa: zachování lidové kultury a lidového umění
- Financování nejrůznějších programů

5.1. Světové dědictví – *World Heritage*

„UNESCO přispělo k prosazení názoru, že naší povinností je chránit nejen materiální výtvořiny našich předků, ale i jedinečné úkazy vytvořené přírodou. Počátky má v době stavby Asuánské přehrady v Egyptě. Tento obrovský vodní projekt měl totiž způsobit zvednutí hladiny Nilu, čímž by došlo k zatopení unikátních staroegyptských chrámů v Abú Simbelu. UNESCO v roce 1960 zorganizovalo celosvětovou kampaň, která vyústila v rozhodnutí chrámy rozřezat a přemístit na vyšší místo, kam voda nedosáhne.“³⁷ Systémově pak byla v roce 1972 pod patronací UNESCO uzavřena Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Jedná se o unikátní mezinárodní právně závazný dokument, který spojuje princip ochrany kulturního dědictví s ochranou přírody. Na základě Úmluvy se vytváří Seznam světového dědictví, do něhož jsou zapisovány památky s mimořádnými univerzálními hodnotami. V současné době Seznam světového dědictví obsahuje 878 kulturních a přírodních památek. V seznamu je zapsáno také 12 památek nacházejících se na území ČR, čímž se řadíme mezi světové kulturní velmoci. „Úmluva byla podepsána v rámci UNESCO v Paříži dne 16. 11. 1972, v platnost vstoupila dne 17. 12. 1975. Depozitářem je generální tajemník UNESCO. ČSFR přistoupila k Úmluvě dne 15. 11. 1990 a závaznou se pro ni stala dnem 15. 2. 1991. Na základě sukcese je platná pro ČR. Text Úmluvy a oznámení o přístupu byly publikovány ve Sbírce zákonů č. 159/1991 Sb. Hlavním posláním

³⁷ VESER, T. *Kulturní poklady: kulturní památky a přírodní ráje pod záštitou UNESCO*. Přeložil Čadský V. Praha: Knižní klub Balios, 1997, str. 264

Úmluvy je povinnost smluvního státu zabezpečit označení, ochranu, zachování a předávání kulturního a přírodního dědictví budoucím generacím. Stát to zajistí při maximálním využití svých vlastních zdrojů, případně s mezinárodní pomocí a spoluprací.³⁸ Toto historické rozhodnutí je odůvodněno v Úmluvě v jejím úvodu (není zde uvedeno celé znění) :

„Generální konference UNESCO, scházející se v Paříži ve dnech 17. října až 21. listopadu 1972 na svém sedmnáctém zasedání, majíc na paměti, že kulturnímu dědictví a přírodnímu dědictví ve stále větší míře hrozí zničení nejen v důsledku tradičních příčin rozkladu, ale i na základě měnících se sociálních a ekonomických podmínek, které situaci vyhrocují ještě hrozivějším jevy poškození či zničení;

- berouc v úvahu, že ubývání či zničení kterékoliv položky kulturního nebo přírodního dědictví představuje nenahraditelné ochuzení dědictví všech národů světa;
- berouc v úvahu, že ochrana tohoto dědictví na národní úrovni není často úplná kvůli rozsahu prostředků, jež vyžaduje, a kvůli nedostatečným ekonomickým, vědeckým a technickým zdrojům země, kde se vlastnictví, které má být chráněno, nachází;
- připomínajíc, že Ústava Organizace stanovuje, že bude udržovat, zvětšovat a šířit znalosti zajišťováním ochrany světového dědictví a doporučováním nezbytných mezinárodních úmluv dotyčným národům;
- berouc v úvahu, že stávající mezinárodní úmluvy, doporučení a rezoluce týkající se kulturního a přírodního vlastnictví ukazují, jaký význam má pro všechny národy světa ochránění tohoto jedinečného a nenahraditelného vlastnictví, ať náleží jakémukoliv národu;
- berouc v úvahu, že pro tento účel je nezbytné přijmout nová ustanovení formou úmluvy vytvářející účinný systém kolektivní ochrany kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty, organizovaný na stálém základě a v souladu s moderními vědeckými metodami;

³⁸ *Mezinárodní právní instrumenty a dokumenty přijaté na půdě UNESCO* [online]. Praha: Stálá mise České republiky při UNESCO, 2008. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/unesco.paris/cz/o_unesco/mezinarodni_umluvny_deklarace_a/index.html>

přijímá tohoto šestnáctého dne listopadu 1972 tuto Úmluvu.“³⁹

Úmluva o světovém dědictví zavazuje nejen své členské státy k aktivním a solidárním ochranným opatřením, do práce zapojuje i mezinárodní nestátní organizace, jako například Světový svaz ochrany přírody /IUCN/, Mezinárodní rada pro památky a sídla /ICOMOS/, Římské centrum pro vzdělávání odborníků /ICCROM/.

Pomoc státům, jejichž památky jsou na Seznamu světového dědictví, rozděluje Úmluva podle článku 22 takto:

„Pomoc poskytovaná Výborem pro světové dědictví může zahrnovat následující formy:

- a) výzkumy týkající se uměleckých, vědeckých a technických problémů vyplývajících z ochrany, zachování, prezentování a obnovy kulturního a přírodního dědictví
- b) ustanovení expertů, techniků a zkušených pracovníků
- c) školení pracovníků a specialistů na všech úrovních
- d) dodání zařízení, které dotyčný stát nevlastní nebo nemůže získat
- e) půjčky s nízkým úrokem nebo bezúročné půjčky splatné na dlouhodobém základě
- f) poskytnutí, ve výjimečných případech a ze zvláštních důvodů, nenávratných příspěvků.“⁴⁰

5.1.2 Mezivládní výbor pro světové kulturní a přírodní dědictví

Agendu Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví v Sekretariátu UNESCO zabezpečuje útvar - Centrum světového dědictví, v jehož čele stojí Francesco Bandarin. Rozhodujícím orgánem Úmluvy je Mezivládní výbor pro světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO, který se skládá ze zástupců 21 států. „Tyto státy přistoupily k Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví a byly zvoleny na Valném Shromáždění smluvních států, jež se schází 1 - krát za dva roky. Jeho současné složení v roce 2008 je tedy následující (členové se mění každé 2 roky): Austrálie, Bahrain, Barbados, Brazílie, Čína, Egypt, Kanada, Kuba, Izrael, Jordánsko, Keňa, Korejská republika, Madagaskar, Mauritius, Maroko, Nigerie, Peru,

³⁹ *Mezinárodní právní instrumenty a dokumenty přijaté na půdě UNESCO* [online]. Praha: Stálá mise České republiky při UNESCO, 2008. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z WWW:

< http://www.mzv.cz/unesco.paris/cz/o_unesco/mezinarodni_umluvy_deklarace_a/index.html>

⁴⁰ *Mezinárodní právní instrumenty a dokumenty přijaté na půdě UNESCO* [online]. Praha: Stálá mise České republiky při UNESCO, 2008. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z WWW:

< http://www.mzv.cz/unesco.paris/cz/o_unesco/mezinarodni_umluvy_deklarace_a/index.html>

Španělsko (předseda), Švédsko, Tunisko, USA. Tento výbor rozhoduje např. o zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO, o vyškrtnutí ze Seznamu, o uložení opatření, doporučení apod. Snahou je předcházení konfliktním situacím ohrožující světové památky, a to konkrétními doporučeními a jinými intervenčními kroky ve vztahu k úřadům daného smluvního státu.“ V krajních případech přistupuje Mezivládní výbor světového dědictví v souladu s Úmluvou k zápisu dané památky na Seznam světového dědictví v ohrožení, tam se památka ocitá, jestliže splňuje určitá kritéria, například objeví-li se závažné porušení materiálu, struktury či ornamentálních prvků nebo pokud hrozí vážné zásahy do architektury či městského urbanismu, které by znamenaly zásadní ztrátu historické autenticity či kulturní významnosti místa. „Není-li zjednána smluvním státem náprava, může památku ze Seznamu světového dědictví vyškrtnout. Zatím se tak stalo jen jedinkrát – v roce 2007 byla „vyloučena“ rezervace přímorožců arabských v Ománu. Tyto asi metr vysoké antilopy s majestátními rohy byly ve volné přírodě Arabského poloostrova na pokraji vyhynutí. Omán je jako první navrátit zpět do divočiny a roku 1994 se hájemství arabských antilop, rozprostírající se od centrální pouště až po pobřežní hory, ocitlo na seznamu Světového dědictví. Rezervace se ale brzy stala vyhledávaným cílem pytláků, kterým práci usnadnilo jistě i to, že Omán nechal oklestit území chráněné oblasti o neuvěřitelných 90 procent. Ze 450 kusů zvířat v roce 1996 klesl jejich počet na několik desítek. Můžeme si jen přát, aby takových případů bylo co nejméně.“⁴¹

Výbor se ve své činnosti řídí Prováděcími pravidly k Úmluvě a ta jsou směrodatná i pro jednotlivé smluvní státy. V srpnu 2008 bylo na Seznamu světových památek UNESCO celkem 878 památek, z nichž je 679 kulturních, 174 přírodních a 25 smíšených. Za těmito klenoty, které vytvořil člověk nebo příroda, lze cestovat do 145 zemí světa. V letech 2006 a 2007 byl zástupce Magistrátu hlavního města Prahy členem oficiální delegace České republiky na zasedání Mezivládního výboru pro světové dědictví. Vzhledem k tomu, že Česká republika není členem zmíněného výboru, její delegace měla jen statut pozorovatele.

V roce 2008 zasedal Výbor po dvaatřicáté. „Setkání komisařů se konalo 2. až 10. července v kanadském Québecu, hlavním městě stejnojmenné frankofonní provincie. Mezi 47 kandidujícími objekty na zápis do první ligy památek byl i jeden zástupce Česka – moravské lázně Luhačovice se svým souborem staveb architekta Dušana Jurkoviče. Bohužel neuspěly. Oslavovat mohli naopak na Slovensku. Na

⁴¹ UNESCO - 27 nových památek, Česko neuspělo. Praha: Časopis Týden, 27/2008, str. 48.

seznamu světového kulturního dědictví nově figurují dřevěné kostelíky z 16. až 18. století, které stojí na východě země v oblasti Karpat. Po dvou památkách se v posledním aktuálním roce podařilo protlačit na super seznam čtyřem zemím: Číně, Itálii, Švýcarsku a Mexiku. Čtyři země se naopak do vybrané společnosti podívaly vůbec poprvé: Papua-Nová Guinea, San Marino, Saúdská Arábie a Vanuatu. Na posledním setkání se probírala, kromě kandidátů, také situaci třicítky památek, které na seznamu už figurují, ale patří do kategorie ohrožených.⁴² Mimořádnou pozornost přilákalo zejména chráněné údolí Labe v Drážďanech, kde má být postaven most. Výbor mohl v roce 2008 dokonce rozhodnout, že tato památka bude ze seznamu UNESCO vyřazena. Nakonec se tak nestalo. Přesto organizace saské metropoli opakovaně doporučuje, aby ve městě místo plánovaného mostu přes Labe vznikl tunel. Pokud se radnice pro tuto variantu nerozhodne, vyřadí UNESCO Drážďany ze svého soupisu v roce 2009 definitivně. Obavy, že stejný osud potká i Prahu, vyvstaly v roce 2006 kvůli výstavbě mrakodrapů na Pankráci.

„Zda je o památku dostatečně pečováno, posuzuje UNESCO opravdu přísně. Z tohoto důvodu některá města o zápis do seznamu raději nežádají, případně litují, že se tam dostala. Prvním příkladem je rakouský Innsbruck, kde v posledních letech vyrostlo několik moderních budov podle návrhů mezinárodně proslulých architektů. Radnice už měla připravenou žádost o zápis, ovšem z obavy, že moderní architektura by si s titulem UNESCO „nerozuměla“, ji stáhla.“⁴³

5.1.3. *Financování památek, které jsou na Seznamu světového dědictví*

Vytváří se Fond na ochranu světového kulturního a přírodního dědictví výjimečně světové hodnoty, nazývaný "fond světového dědictví". „Zdroje fondu tvoří:

- a) povinné a dobrovolné příspěvky smluvních států,
- b) příspěvky, dary nebo odkazy, jež mohou poskytnout
- c) jakékoliv úroky připadající na zdroje Fondu;
- d) fondy vzniklé sbírkami a příjmy z akcí organizovaných ve prospěch Fondu;
- e) veškeré další zdroje, jež jsou v souladu s předpisy Fondu.“⁴⁴

Povinné příspěvky se smluvní státy zavazují platit každé dva roky, jejich výše je vždy předem určena.

⁴² UNESCO - 27 nových památek, Česko neuspělo. Praha: Časopis Týden, 27/2008, str. 48.

⁴³ UNESCO - 27 nových památek, Česko neuspělo. Praha: Časopis Týden, 27/2008, str. 48.

⁴⁴ Mezinárodní právní instrumenty a dokumenty přijaté na půdě UNESCO [online]. Praha: Stálá mise České republiky při UNESCO, 2008. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/unesco.paris/cz/o_unesco/mezinarodni_umluvy_deklarace_a/index.html >

5.1.4. Znaký a soupis zapsaných památek

„Kritérium pro přijetí je „jedinečnost“ nebo autentičnost“ (historická pravost) kulturní památky, respektive „integrita“, tedy uzavřené uchování, v případě přírodní památky. Na zařazení do Seznamu mohou být nominovány pouze území, lokality nebo stavby, na které se v dané zemi vztahuje nejvyšší statut přírodní nebo památkové ochrany (např. z vesnických lokalit pouze vesnické památkové rezervace, z městských sídel městské památkové rezervace, ze staveb pouze národní kulturní památky atd.). Pod stejným názvem, rozsahem a zařazením lze danou věc nebo soubor věcí nominovat pouze jednou.“⁴⁵

Podle Úmluvy můžeme rozlišit hmotné památkové dědictví UNESCO na památky přírodního dědictví, památky kulturního dědictví nebo památky smíšeného charakteru. Památky přírodního dědictví představují zejména přírodní jevy, geologické útvary a oblasti s přirozeným výskytem ohroženého druhu zvířat nebo rostlin a přírodní lokality, ve všech případech výjimečné světové hodnoty. Za památky kulturního dědictví jsou považovány existující či zaniklé sídelní lokality, soubory staveb i areály budov nebo jednotlivé stavby, které se vyznačují výjimečnou světovou hodnotou z hlediska dějin, umění či vědy. Do památek kulturního dědictví náleží rovněž světově významná díla monumentálního sochařství, malířství i dalších uměleckých řemesel. Za památky smíšeného charakteru, považujeme památky kulturního dědictví situované na území památky přírodního dědictví, s navzájem se doplňujícími přírodními a lidskými výtvořy.

Za památku *nehmotného* (nemateriálního) kulturní dědictví považujeme podle Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví památku uvedenou v Seznamu UNESCO, jehož oficiální název zní *Mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva*.

Nyní si uvedeme pár ze seznamu 150 nejvýznamnějších památek UNESCO v celém světě. Za každou zemí (v Evropě za znakem „:“) je uvedeno, proč zrovna tato památka byla do tohoto seznamu zvolena.

- Evropa - Norsko: Dřevěný kostel v Urnesu – nejstarší dřevěná stavba Norska; obzvláště pozoruhodný doklad skandinávské dřevěné architektury.
- Anglie: Město Bath – původně římské lázně; většina prvků v neoklasickém stylu je stále dochována.

⁴⁵ ZBAVITEL, D. *Poklady světa - 150 nejvýznamnějších kulturních památek UNESCO*. Praha: Euromedia Group, 2004, str. 10 - 309

- Anglie: Zámek Blenheim – zámek postavený jako odměna Johnu Churchillovi; dokonalý příklad anglického šlechtického sídla z 18. století.
- Nizozemsko: Mlýnské komplexy v Kinderdijk-Elshoutu – mlýny postavené k vysoušení polderů a regulování vody; symbol boje Nizozemců proti zvlí vody.
- Francie: Jeskynní malby v údolí Vézère – 147 prehistorických nalezišť a 23 jeskynní s nástěnnými malbami; pozůstatky jeskynních maleb ze starší doby kamenné.
- Francie: Mount Saint-Michel a jeho záliv – klášterní hora; gotické umělecké dílo, přizpůsobené neobvyklému místu.
- Francie: Nábřeží Seiny v Paříži mezi Pont de Sully a Pont d'Iéna – například Eiffelova věž, katedrála Notre-Dame, muzeum Louvre; někdejší kulturní centrum Ludvíka XIV.
- Německo: Dóm v Kolíně nad Rýnem – Sankt Peter a Sankt Maria; mistrovské dílo gotiky a neogotiky.
- Slovensko: Chráněná selská vesnice Vlkolínec – soubor 45 takřka nezměněných selských stavení; klenot středoevropské lidové architektury.
- Švýcarsko: Staré město v Bernu – dochované a zrestaurované středověké město
- Rakousko: Schönbrunnský zámek a zahrada – rokokový zámek; někdejší sídlo Hasburků jako dokonalé souborné umělecké dílo.
- Španělsko: Katedrála, Alcázar a Archivo de Indias v Seville – monumentální, 130 m dlouhá katedrála Santa María; neobyčejné svědectví o době Almohadů a křesťanském znovudobytí Andalusie.
- Afrika – Tunisko: Zříceniny Kartága – svědek punské civilizace.
- Egypt: Théby a jejich město mrtvých – ohromující doklady egyptské vysoké kultury.
- Egypt: Islámská Káhira – jedno z nejstarších islámských měst na světě.

- Severní Amerika – USA; New York: Socha Svobody – obrovská postava symbolizující svobodu a nezávislost.
- USA; Colorado: Národní park Mesa Verde – velmi významné sídliště Sanjuanských Anasaziů z 6. a 13. století.
- Střední Amerika – Kuba: Staré město a pevnost Havany – městský soubor barokní a neoklasicistní architektury.
- Mexiko: Uxmal, město a obřadní středisko mayské kultury – vrchol mayské kultury a architektury.
- Jižní Amerika – Uruguay: Historická čtvrť Colonie del Sacramento - koloniální městská architektura ze sklonku 17. století.
- Asie – Izrael: Staré město a městské hradby Jeruzaléma – svaté město židovstva, křesťanstva i islámu.
- Jordánsko: Zříceniny Petry – karavanní a královské město Nabatejců.
- Skalní chrámy v Adžantě – důležité indické buddhistické kulturní místo s jeskynnými malbami.
- Ágra, Tádžmahal – mramorové mauzoleum, považované po celém světě za vrchol muslimské architektury.
- Šrí Lanka: Zlatý skalní chrám v Dambulle – významné poutní místo a na Šrí Lance nejlépe dochovaný komplex jeskynných chrámů s buddhistickými nástěnnými malbami.
- Čína: Dlouhá zeď – nejdelší obranná stavba na světě a symbol Říše středu.“⁴⁶

Celkové shrnutí zemí s největším počtem památek zapsaných na Seznam:

1. Itálie - 43
2. Španělsko - 40
3. Čína - 37
4. Francie - 33
5. Německo - 33
6. Mexiko - 29
7. Indie - 27
8. VB - 27

⁴⁶ ZBAVITEL, D. *Poklady světa - 150 nejvýznamnějších kulturních památek UNESCO*. Praha: Euromedia group, 2004, str. 10 - 309

9. Rusko - 23

10. USA - 20

Ohrožené památky UNESCO:

Minaret a archeologické pozůstatky Jam (Afghánistán); opevněné město Baku spolu s Palácem Širvanšáhů a Panenskou věží (Ázerbájdžán); Národní park Virunga (Demokratická republika Kongo); Galapágy (Ekvádor); rýžové terasy filipínských Kordiller (Filipíny); Přírodní rezervace Mount Nimba (Guinea); ledkové doly Humberstone a Santa Laura (Chile); archeologické město Sámarrá (Irák); Bám a jeho kulturní krajina (Írán); historické město Zabíd (Jemen); Národní park Comoé (Pobřeží slonoviny); Národní park Manovo-Gounda St Floris (Středoafriická republika) a jiné.

Bohužel ani zapsání do Seznamu neuchrání všechny památky před „zkázou“. V roce 2007 například Kreml zlikvidoval bez jakéhokoli povolení budovy někdejšího sovětského ministerstva obrany na Rudém náměstí v Moskvě, ačkoli památku z 19. století chránily ruské úřady i UNESCO. Na druhou stranu ale i zapsání na Seznam se může stát pro nějaké památky jejich katastrofou. Dobrým příkladem je Český Krumlov u nás v České republice, který byl kdysi mimo zájem japonských turistů. Po zařazení na soupis UNESCO v roce 1992 se stal jednou z jejich nejatraktivnějších destinací. Masová turistika tak může být, ihned po globálním oteplování, jednou z hlavních příčin ničení výjimečných památek.

5.1.5 Ochranná známka UNESCO

Co znamená znak, kterým se označují všechny památky UNESCO po celém světě? „Středový čtverec představuje formy vytvořené člověkem, kruh zpodobňuje naši planetu, symbolizuje přírodu a poskytuje ochranu. Obě části tvoří neoddělitelný celek a vyjadřují vzájemný vztah mezi kulturními přírodními památkami.“⁴⁷ Tento znak musí být vyvěšen na všech oficiálně zapsaných památkách UNESCO.

⁴⁷ BLAŽKOVÁ, M. *11 pokladů Čech a Moravy*. Praha: Albatros, 2002, str. 281

Obrázek č. 1 – Znak UNESCA⁴⁸

5.1.6. Vzdělávací projekt o Světovém dědictví UNESCO

„Vzdělávací projekt o Světovém dědictví UNESCO „Světové dědictví v mladých rukách“ („World Heritage in Young Hands“) vznikl v roce 1994. Jeho prvotním cílem je podpořit státy, signatáře Úmluvy o Světovém dědictví, v plnění jejich povinností, vyplývajících z přistoupení k Úmluvě, které mají za cíl vzbudit v občanech povědomí o hodnotě světového dědictví a nutnosti jeho ochrany a v tomto směru je vychovávat. V současné době je do projektu zapojeno více než 1000 škol ze 130 zemí. Díky předchozím devíti fóřům na regionální a mezinárodní úrovni vznikla multidisciplinární učební pomůcka - tzv. „World Heritage Education Kit“ - metodické podklady pro učitele pro výchovu k poznání a ochraně Světového dědictví.“⁴⁹ Jejich cílem je mimo jiné například zavést *Den Světového dědictví*. Den, který by slavily všechny školy, z důvodu, aby došlo ke zvýšení povědomí o našem společném, sdíleném Světovém dědictví.

5.2. Haagská úmluva

Je to úmluva o zrušení požadavku ověřování veřejných listin, jejímž deponitářem je Nizozemská vláda. V České republice vstoupila v platnost 16. března 1999.

5.3. Paměť národa

Na jejím základě byl u nás založen Ústav pro studium totalitních režimů. Snaha států neopakovat své chyby z minulosti.

⁴⁸ UNESCO [online]. Wikipedie – otevřená encyklopedie, 2009. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Unesco>>

⁴⁹ *Světové kulturní a světové dědictví UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2002. [cit. 2009-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/svetove_kulturni_a_prirodni_dedictvi/index.html>

6. UNESCO a Česká republika

V České republice je UNESCO nejznámější svoji činností ohledně ochrany památek, tzv. kulturního dědictví. Za tímto účelem u nás vzniklo sdružení České dědictví UNESCO. „Sdružení je dobrovolný svazek obcí a měst České republiky, na jejichž území se nachází památka zapsaná na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví, nebo také zkráceně řečeno na Seznam UNESCO. Zakladatelská listina Sdružení České dědictví UNESCO byla podepsána 29. června 2001. Sdružení chce být jakousi lobby skupinou hájící zájmy „unescových měst“, důležitá je však také oblast společné propagace, i cíl osvětový a vzdělávací. Zapsání památky na Seznam UNESCO je jednak vysoce prestižní záležitostí, ale jde i o jakousi záruku kvality v oblasti turismu a motivaci k návštěvě. Památky UNESCO jsou také velkou učebnicí dějin kultur, jsou důkazem nádherné rozmanitosti a v mnoha zemích také vlajkovými loďmi péče o kulturní dědictví.“⁵⁰

V České republice je k dnešnímu dni 12 památek zapsaných na Seznam UNESCO. *Brno* – vila Tugendhat; *Český Krumlov* – historické centrum; *Holašovice* – vesnická rezervace; *Kroměříž* – zahrady a zámek; *Lednicko-Valtický areál*; *Litomyšl* – zámek a zámecký areál; *Kutná hora* – historické centrum, chrám Sv. Barbory a katedrála Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci; *Praha* – historické centrum; *Telč* – historické centrum; *Olomouc* – sloup Nejsvětější Trojice; *Třebíč* – židovská čtvrť a katedrála Sv. Prokopa; *Žďár nad Sázavou* – poutní kostel Sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Jak jsme se zmínili již v předchozí kapitole, o umístění na Seznam usilují i moravské lázně Luhačovice, zatím ale marně.

Nyní si přiblížíme hlavní znaky výše zmíněných památek, díky kterým si je UNESCO vybralo.

- „Brno (od roku 2002) – Vila Tugendhat: funkcionalistická stavba německého architekta Ludviga Mies van der Rohe je jedním ze základních děl světové moderní architektury.
- Český Krumlov (od roku 1992) – historické centrum: jedinečně dochovaný a vývojově uzavřený městský celek, který nebyl v podstatě novějším vývojem ovlivněn. Jsou zde především prvky gotiky a urbanistické renesance.
- Holašovice (od roku 1998) – vesnická rezervace: typický obraz vesnice z poloviny 19. století. Stále dochovaný středověký půdorysný rozvrh.

⁵⁰ *Být památkou UNESCO* [online]. Praha: České dědictví UNESCO. [cit. 2009-03-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco-czech.cz/byt-pamatkou-unesco/>>

- Kroměříž (od roku 1998) – zahrady a zámek: vrcholné umělecké, architektonické a zahradní dílo v oboru světové krajinářské architektury.
- Lednicko-Valtický areál (od roku 1996) - nejvýznamnější krajinářské dílo v České republice především svoji rozlohou, ojedinělé ve světovém měřítku.
- Litomyšl (od roku 1998) – zámek a zámecký areál: vrcholně renesanční architektura ze skupiny českých a moravských arkádových zámků, navazuje na italské příklady.
- Kutná Hora (od roku 1995) - v období středověku po Praze nejvýznamnější město českého království. Nachází se zde rozmanitá architektonická díla různých slohů.
- Praha (od roku 1992) – historické centrum: historická Praha má výjimečné postavení mezi památkovými městy v celé střední Evropě. Její architektura všech slohových období názorným způsobem znázorňuje 1100 let vývoje města.
- Telč (od roku 1992) – historické centrum: velmi dobře zachovaný goticko-renesanční urbanistický celek, ojedinělý soubor měšťanských domů na náměstí.
- Olomouc (od roku 2000) – sloup Nejsvětější Trojice: monumentální sloup z kamene a zlacené mědi, vysoký 31,19 metrů a koncipován jako oslava triumfu katolické církve a křesťanské víry.
- Třebíč (od roku 2003) – židovská čtvrť a katedrála sv. Prokopa:
- Žďár nad Sázavou (od roku 1994) – poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře: unikátní umělecké dílo a bezpochyby nejsobitější dílo J. Santiniho.⁵¹

Zatím poslední zápis v „prestižní společnosti“ je tedy z roku 2003.

O kandidaturu na zápis na seznam se pokoušejí z České republiky dále tyto uchazeči:

- Luhačovice – lázeňské město
- Mikulčice – opevněné hradiště
- Ještěd – horský hotel

⁵¹ VÁŇA, V. *Národní kulturní památky a památky České republiky zapsané na Seznam světového dědictví UNESCO*. Praha: Titanic, Zlín: Tigris, 2001, str. 18-118

- Terezín – barokní pevnost a kasárny
- Žatec – památky upomínající na historii zpracování chmele
- Karlštejn – gotický hrad
- Kuks – skalní skulptury a zámecký areál
- Kladruby nad Labem – farma, kde žijí kladrubští bělouši
- Slavonice – renesanční domy
- Velké Losiny – ruční papírna
- Třeboň – síť rybníků jako technická památka
- Ostrava – důlní a průmyslové komplexy
- Plzeňský Prazdroj – vstupní brána a historické sklepy.
- A Praha, která usiluje o zvětšení dosavadního chráněného území.

6.1. Nehmotné památkové dědictví a Česká republika

Fenomén nehmotného kulturního dědictví v České republice je Jízda králů na Slovácku. Původně označená jako Vlčnovská jízda králů byla v roce 2005 Národní radou pro tradiční lidovou kulturu odborníky NÚLK přejmenovaná. O tuto tradici pečují na Slovácku nejen ve Vlčnově, ale také v Hluku, Kunovicích a jiných obcích Jižní Moravy, bohužel v časových periodách, což prodlužuje dobu nezbytné dokumentace jevu pro zápis do seznamu UNESCO. Další jev, který se uchází o registraci do Seznamu mistrovských děl ústního a nehmotného kulturního dědictví lidstva při UNESCO, jsou Masopustní obchůzky na Hlinecku. Každá země může podávat pouze jeden návrh ve funkční periodě 2 let. Příprava podkladů pro nominaci na „Seznam UNESCO“ je vysoce odbornou činností a vyžaduje určitý čas i z toho důvodu, že nelze návrh na zápis do Seznamu (po případném zamítnutí) podat opakovaně.

6.2. Dotace

Památkám zapsaných na Seznam UNESCO uděluje naše ministerstvo kultury dotace v rámci určitého Programu. Program byl poprvé vyhlášen v loňském roce (rok 2008) s vyčleněnou částkou 18 mil. Kč. Z ní bylo podpořeno celkem 34 projektů. V roce 2009 je alokováno 11 miliónů korun. Toto financování se ovšem řídí určitými pravidly a zákony. Například: „na poskytnutí dotace není právní nárok; dotaci lze využít v jen kalendářním roce, ve kterém byla poskytnuta; dotace se poskytuje maximálně do 70 % celkových kalkulovaných nákladů projektu a dotace z Programu podpoří finančně pouze

ty projekty, které budou rozvíjet hodnoty, pro něž byla památka zapsána nebo nominována k zápisu na Seznam.⁵² Aby byla památka financována, musí nejdříve postoupit do takzvaného výběrového dotačního řízení. „Výběrové dotační řízení vyhlašuje ministerstvo podle svých rozpočtových možností. Výběrové dotační řízení se vyhlašuje vyvěšením na úřední desce ministerstva a na internetových stránkách ministerstva (www.mkcr.cz), nebo případně prostřednictvím médií.“⁵³ K žádosti se používá pouze určený formulář.

6.3. Točna v Českém Krumlově – aktuální problém

Když se zeptáte občanů v České republice, co se jim vybaví, když se řekne UNESCO, více než 50 % si jistě hned vzpomene na točnu Jihočeského divadla v Českém Krumlově. Je to jeden z mála sporů České republiky s UNESCO, který ještě stále nebyl vyřešen. Spor o točnu začal již v roce 1988, vyvolali jej památkáři, pro něž je točna něco jako „trn v oku“. Točna poté měla zmizet už v roce 1998, kdy jí poprvé propadlo kolaudační rozhodnutí. Přesto dodnes stojí a funguje. V roce 2005 vydalo UNESCO definitivní rozhodnutí, že točna má být z pozemku krumlovského zámku (přesněji z jeho barokní zahrady) odstraněna. Za prvé není součástí původního historického areálu a za druhé v roce 1992, kdy se Krumlov dostal na seznam dědictví UNESCO, v parku žádná točna nebyla (připravovaná stavba byla ještě stále ve výrobě ve Škodovce; stará byla zbořena v roce 1986) a podle památkářů také její provoz poškozují nejen zámeckou zahradu ale i přilehlý letohrádek Bellaria. Ovšem v té době vládnoucí ministr kultury Jandák prodloužil tuto „výpovědní smlouvu“ o další tři roky. V roce 2005 existovaly dva projekty, co dál s krumlovskou točnou. České Budějovice usilovali o stavbu v parku Stromovka, společnost Dragonart pak chtělo vybudovat divadlo v bývalém zahradnictví za českokrumlovskou zámeckou zahradou. Z obou těchto projektů zatím sešlo, díky neschopnosti jihočeských politiků, památkářů a vlády domluvit se na vhodném řešení.

1. července 2007 se poté Česká republika měla definitivně rozhodnout, jak naloží s otáčivým hledištěm v českokrumlovské zámecké zahradě. Dopis Mezinárodnímu výboru do Paříže podepsala a odeslala dnes už bývalá ministryně kultury Helena Třeštíková. Ta potvrdila, že Česká republika kritizovanou divadelní

⁵² *Program Podpora pro památky UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo kultury, 2007. [cit. 2009-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2433>>

⁵³ *Program Podpora pro památky UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo kultury, 2007. [cit. 2009-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2433>>

točnu odstraní, ale nebude to hned. Do roku 2015 si Česká republika vyhradila právo vypsat architektonickou soutěž za zhruba 15 miliónů korun na novou podobu otáčivého hlediště a stavbu zrealizovat – stará točna již nevyhovuje stavebním ani hygienickým podmínkám. Do té doby se bude v krumlovské zahradě hrát divadlo tak, jako doposud. V roce 2008 v létě se ale UNESCO ozvalo podruhé a zatím naposled, s tím že Česká republika má svoji lhůtu zkrátit. Na tuhle pobídku reagovalo naše ministerstvo tím, že se lhůta krátit nemůže a nebude, jelikož dříve určený termín vychází z reálných možností ČR. Už jen třeba proto, že máme určité lhůty na změny územních plánů. Na zkrácení lhůty nejsou ani potřebné finance. Financování ministerstvem čekat nemůžeme, v úvahu přichází jen finanční prostředky krajů z Bruselu určené pro regiony. Bohužel ani tady se zatím nikdo nevyjádřil. Aneb jak vyjádřili v jednom novinovém článku: „Diskuse o otáčivém hledišti v Českém Krumlově se podobá letu bumerangu. S velkou energií se vždy znovu rozletí, opíše dráhu emotivních prohlášení a různých navržených řešení a vrátí se k výchozímu stavu.

Nejrozmumnější řešení pro točnu by bylo možno v dnešní době shrnout asi takto:

1. Stávající otáčivé hlediště využívat do doby technické opotřebovanosti.
2. Z části výnosů točny zřídit fond na vybudování točny nové.
3. Ze zainteresovaných stran vytvořit akceschopný subjekt, který se soustředí na získání dalších finančních prostředků a vybudování nové točny v lokalitě za jihozápadní stranou dnešní zámecké zahrady.
4. Novou točnu koncipovat jako důstojnou pokračovatelku divadelní tradice otáčivého hlediště v Českém Krumlově, která splní technické, estetické i divadelní požadavky 21. století. Provoz nového divadla zahájit po dožití staré točny.
5. Provoz nové točny propojit s dalšími aktivitami v zámecké zahradě.⁵⁴

Zatím nejaktuálnější verze co s krumlovskou točnou zní: „Bude postavena nová točna, pravděpodobně opět v krumlovské zámecké zahradě. Buďto v její jihozápadní straně, za jízdárnou nebo ve viditelné blízkosti dnešní točny, a to směrem k zámku u největší zámecké fontány v parku. Pro jízdárnu je větší počet hlasů, především kvůli dosavadní hygieně v okolí točny, v které by si jistě pokračovalo, bude-li točna u fontány. V tomto okolí se totiž nevyskytují žádné toalety a tak diváci chodí vykonávat své potřeby do okolních keřových alejí a bohužel především v blízkosti historického

⁵⁴ PAVELEC, P. *Nové otáčivé hlediště mimo zámeckou zahradu*. Praha: MF Dnes – XVIII/244, 19. října 2007. Rubrika Jižní Čechy – sešit C, str. C3.

zámečku Bellaria. Svě by o tom jistě mohli vyprávět místní zahradníci, kteří po každém divadelním představení musejí dát zahradu znovu „do pořádku“. Hlasy pro postavení o fontány zase upřednostňují rozmanité využití fontány pro divadelní kulisy. V inscenacích by bylo možné vytvořit dojem jezera, herci by mohli přijíždět na loďkách a tak dále. Vše je bohužel zatím jen v hlavách zastupitelstva města České Budějovice (pod toto krajské město točna spadá) a ministerstva. V plánu také je, aby stará točna byla v provozu rok, dva s točnou novou a lidé si tak mohli postupně zvykat. Není na škodu, zde také připomenut, že věrní obhájci staré točny argumentují její unikátní konstrukcí, díky níž, by jí UNESCO mohlo přijmout jako součást zámku do svých památek. Tento argument už ale bohužel není pravda, protože po své první výměně v roce 1986 je točna otáčená pomocí elektrického pohonu, zatímco před tím to bylo pomocí lidské síly, kdy hlavním nástrojem, které umožňovalo otáčivý pohyb, bylo ozubené kolečko a celou točnou během divadelního představení otáčeli vojáci. To byl její unikát.⁵⁵

6.3.1. Mrakodrapy na Pankráci

Další oficiální spor má Česká republika s UNESCO ohledně takzvaných pankráckých mrakodrapů. Spor začal v roce 1999, UNESCO se celkově nelíbí již stávající budovy, nyní alespoň UNESCO doporučuje, aby další plánované mrakodrapy byly nižší. „Pankrácká pláň nyní připomíná vylámané zuby. K nebi se tu již mnoho let tyčí tři výškové budovy, nejvyšší z nich má 109 metrů. V plánu je pláň dostavět a vytvořit zde ucelený soubor sedmi mrakodrapů. UNESCO doporučuje, aby stavby nebyly vyšší než 70 metrů. Z navrhovaných staveb ale doporučení nesplňují dvě budovy, jedná má 104 a druhá 75 metrů. Z hlediska památkové péče již byl projekt schválen a to před rokem, když ministerstvo kultury potvrdilo rozhodnutí magistrátu, které budovy povoluje. Argument pro jejich plánovanou dostavbu upozorňuje na už stojící domy, jejichž výšku by ty nové nepřesáhly. Pro dostavbu je společnost ECM, investor stavby. Přes sto bytů v té největší plánované budově má totiž již své kupce. UNESCO je ale proti kvůli historickému centru Prahy, zapsaného na Seznamu UNESCO. Stavby na Pankráci sice již v památkové rezervaci nejsou, ale stály by v jejím ochranném pásmu, které by mělo pohledově chránit panorama. Podle pražského radního by měly být v časovém horizontu 8 až 16 měsíců jasné, kde a hlavně jak vysoké

⁵⁵ KREJČŮ, A. *Seminář Péče o kulturní památky*. [cit. 2009-04-10]. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 21. 02. 2009

budovy se budou v hlavním městě stavět. Počítačový model poté ukáže, jak konkrétní stavba ovlivní vzhled metropole.“⁵⁶

6.4. Geopark – Český ráj

Česká republika se může pochlubit prvním geoparkem, který je členem Sítě Evropských geoparků a zároveň i geoparkem UNESCO. Toto prvenství získalo 5. října 2005 na zasedání v Řecku území Českého ráje (nejstarší CHKO v České republice). Český ráj se tak stal na omezené období 3 let dvacátým druhým evropským geoparkem a prvním geoparkem na území nových členských států Evropské unie. Díky začlenění do sítě geoparků se očekává rozvoj cestovního ruchu a snadnější přístup k dotacím z evropských fondů.

6.5. Zastoupení ČR v orgánech UNESCO

Mezivládní rada programu „Informace pro všechny“ – Česká republika byla zvolena v roce 2005, mandát vyprší v roce 2009. Zemi zastupuje Ing. Jan Prokšík, ředitel odboru evropské integrace a mezinárodní spolupráce, Ministerstvo informatiky. *Mezinárodní výbor pro bioetiku* – Česká republika byla zvolena v roce 2005 na čtyři roky.

⁵⁶ KUCHYŇOVÁ, Z. *Unesco Praze doporučuje snížit plánované mrakodrapy na Pankráci*. Praha: Český rozhlas 7 – Radio Praha, 2008. [cit. 2009-04-08]

Závěr

UNESCO postupem času přibíralo a přibírá stále více oborů své činnosti a stalo se pro lidi z celého světa velmi potřebnou organizací. Asi úplně nejdůležitější je jeho činnost v oblasti ochrany kulturního přírodního dědictví. Ať už hmotného tak i nehmotného. Není to ale jen ochrana, UNESCO nám památky představuje z jiného úhlu – jako součást kultury, náboženství, mýtů i tradic společnosti, která je stvořila, či v jejich blízkosti pořád žije. Dnešní generace se začíná učit chápat, že naše kořeny spočívají v tradicích, jež nám zachovali naši předkové, a že nedotčená příroda má pro náš život nedocenitelný význam. Teprve dnešní generace si uvědomují význam světového dědictví v celé jeho různorodosti. Náš svět má poklady, které je třeba chránit. Za poklady států můžeme brát výtvořiny architektů, sochařů a malířů, unikátní technická zařízení nebo celá historická jádra měst a také jedinečné přírodní krásy. Patří sem ale i společné dílo člověka a přírody, tzv. kulturní krajina. To vše jsou díla, jejichž ztráta by byla pro lidstvo nenahraditelná. Problém ale je, že v mnoha případech ten určitý stát nedisponuje dostatečnými finančními prostředky, aby takové poklady pro budoucnost uchoval. A to je jeden z největších důvodů, proč existuje Seznam světového dědictví UNESCO. Pokud se nenaučíme vážit si dědictví, jež nám tu zanechali naši předkové, vzácné upomínky na jejich stavitelskou a řemeslnou zručnost se začnou rozpadat. Každý stát by měl usilovat o zapsání co největšího počtu svých přírodních dědictví do Seznamu a to nejen kvůli vysoké finanční podpoře. Každá zapsaná památka jakoby za celý ten konkrétní stát prohlašovala „ano, toto je cosi, co je na celém světě výjimečné a jedinečné“. Být zapsán do Seznamu světového dědictví je jako stát se členem jakéhosi vysoce prestižního a elitního klubu. Je velmi důležité, že lidé o Vaší památce ví, že se na ní přicházejí podívat. Když v zemi kvete turismus, zvyšuje se úroveň země a také se zvyšují peníze ve státní pokladně. Turismus může v zemi ovlivňovat i zaměstnanost. Tohle vše je druhá strana toho prestižního Seznamu, nejde jen o památku ale v podstatě o celou zemi. Například památka někde ve Střední Africe, dělá jistě víc, než se jen pyšní svou okázalostí.

Česká republika by se měla snažit o zapsání většího počtu svých památek, vždyť naše země je téměř památkový unikát. Ale nemáme tu jen hmotné památky ale taky úžasné přírodní dědictví a nehmotné duševní a kulturní dědictví, které je obrazem kulturní a molární vyspělosti obcí a měst. I toto je zapotřebí pro naši budoucí generaci uchovat. A především si musíme uvědomit, že nejsme tak bohatá země, abychom se

dokázali sami o tyto všechny památky náležitě postarat a to především ve chvílích přírodních katastrof. Další úkolem pro Českou republiku by jistě měla být větší osvěta jak o našich památkách tak konkrétně o dalších projektech UNESCO. V češtině je vydáno až směšné malé množství publikací týkajících se UNESCO. I náš marketing turismu neupozorňuje zahraniční turisty na naše památky zapsané do Seznamu. Propagace je stále ještě malá. Povětšinou jedou turisté jen do Českého Krumlova, Prahy a Kutné hory.

Ale UNESCO to nejsou jen památky. Lidé často opomíjí, jak moc se UNESCO věnuje lidským právům (především právům žen). Jak moc pomáhá v oblasti školství, vědy a informací. Jeho působnost je až výjimečně široká, ale osvěta o činnosti UNESCO bohužel ještě stále nedostatečná. UNESCO již má své Mezinárodní dny v kalendáři, na Vysokých školách své studijní obory (u nás například Masarykova Univerzita v Brně má přímo na své Filozofické fakultě Katedru UNESCO pro muzeologii a světové dědictví). Každý rok uděluje úctyhodné množství ocenění, především v oblasti vědy, čímž jistě velmi přispívá v tomto oboru k jeho rozvíjení a podpoře. V rámci školství a vzdělání uděluje stipendia, organizuje stáže, studentské soutěže, ocenění, rozvoj a především spolupráci mezi vzdělávacími institucemi. Velmi významná je i jeho činnost v oblasti knihoven a informačních centrech. Díky němu existuje informační síť, která znatelně pomáhá ve spolupráci mezi laboratořemi celého světa. Pro všechny státy světa je velmi potřebná spolupráce s UNESCO.

Seznam použité literatury

Literární zdroje

1. BEČKOVÁ, V., et al. *Rok ženy*. Podkladové materiály: Ministerstvo zdravotnictví. Praha: Ústav zdravotní výchovy, 1975, 36 s.
2. BLAŽKOVÁ, M. *11 pokladů Čech a Moravy*. 1. vyd. Praha: albatros, 2002, 300 s. ISBN 80-00-01087-9.
3. DAVID, P., et al. *Český ráj – Jičínsko a Novopacko; Průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku*. Fotografie Davidová H. 3. přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Soukup a David, 2008, 191 s. ISBN 978-80-86899-18-3.
4. *Education for some more than others?* Informační brožura UNICEF, Praha: Český výbor pro UNICEF, 2007.
5. *Fakta a čísla OSN, základní údaje o Organizaci spojených národů*. Informační brožura OSN. Praha: Informační centrum, 2002, 288 s. ISBN 80-86348-01-6.
6. HUŽVÁROVÁ, M. *Akademický Bulletin*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., únor 2009. Registrační číslo MK ČR E 8392, ISSN 1210-9525.
7. JAN PAVEL II. *Předním úkolem je výchova, Projev papeže Jana Pavala II. V UNESCO 2. června 1980*. Praha: Nadějě, 1990, 15 s. ISBN 80-85229-00-5.
8. JENÍK, J., et al. *Biosférické rezervace České republiky: příroda a lidé pod záštitou UNESCO*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Empora, 1996, 160 s. ISBN 80-85779-31-5.
9. KUDRLIČKA, V., et al. *K dokumentačnímu centru pro rozvoj kultury: experimenty a náměty UNESCO*. Praha: Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1979, 53 s.

10. PAVELEC, P. *Nové otáčivé hlediště mimo zámeckou zahradu*. Praha: MF Dnes – XVIII/244, 19. října 2007. Rubrika Jižní Čechy – sešit C, str. C3.
11. ŠMÍD, L. *UNESCO*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, 102 s.
12. *UNESCO - 27 nových památek, Česko neuspělo*. Praha: Časopis Týden, 27/2008, str. 48.
13. VÁŇA, V. *Národní kulturní památky a památky České republiky zapsané na Seznam světového dědictví UNESCO*. Fotografie P. Frič. Praha: Titanic, Zlín: Tigris, 2001, 119 s. ISBN 80-85909-69-3 (Praha) ISBN 80-86062-05-8 (Zlín).
14. VESER, T. *Kulturní poklady: kulturní památky a přírodní ráje pod záštitou UNESCO*. Přel. V. Čadský. Praha: Knižní klub Balios, 1997, 264 s. ISBN 80-7176-515-5.
15. ZBAVITEL, D. *Poklady světa – 150 nejvýznamějších kulturních památek UNESCO*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2004, 335 s. ISBN 80-242-1186-6.

Elektronické zdroje

1. *UNESCO Ústava* [online]. Paříž: Portál UNESCO, 2004. [cit. 2008-12-15]. Dostupné z WWW:
<http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>
2. *UNESCO* [online]. Paříž: Stálá mise České republiky při UNESCO, 2005. [cit. 2009-12-15]. Dostupné z WWW:
<<http://www.mzv.eu/wwwo/default.asp?ido=1984&idj=1&amb=118>>
3. *UNESCO* [online]. Praha: Institut umění – Arts Institute, 2009. [cit. 2008-12-30]. Dostupné z WWW: <
<http://www.institutumeni.cz/index.php?cmd=page&id=564>>

4. *Periodika* [online]. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. [cit. 2009-01-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/knihovna-osn/sbirky/?materialy=periodika>>
5. *Participační program UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2002. [cit. 2008-12-30]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/participacni_program_unesco.html>
6. *Česká komise pro UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2006. [cit. 2008-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/ceska_komise_pro_unesco/index.html >
7. *Středisko pro ekvivalenci dokladů o vzdělání* [online]. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, v. v. i., 2008. [cit. 2009-01-01]. Dostupné z WWW: <http://www.csvs.cz/csvs_sedv.shtml>
8. *O nás* [online]. Praha: Přidružené školy UNESCO. [cit. 2008-12-30]. Dostupné z WWW: <www.skoly-unesco.cz>
9. EINHINGER, V. *Cern – Evropská organizace pro nukleární výzkum* [online]. Praha: Časopis Energetika, 2006. [cit. 2009-01-15]. Dostupné z WWW: http://www.volny.cz/casopis.energetika/e_0902_4.
10. *Dokumenty OSN* [online]. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005. [cit. 2009-02-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>>
11. *Ženy v Islámu* [online]. Pravda o Islámu. Poslední revize 15. 04. 2007. [cit. 2009-02-15]; Dostupné z WWW: <<http://pravdaoislamu.cz/index.php/category/zeny-v-islam/>>

12. *Genetika – Všeobecná deklaráce o lidském genomu a lidských právech* [online]. Praha: Bioetika a lékařská etika, 2008. [cit. 2009-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://bioetika.ktf.cuni.cz/articles.php?lng=cz&pg=18>>
13. *Mezinárodní právní instrumenty a dokumenty přijaté na půdě UNESCO* [online]. Praha: Stálá mise České republiky při UNESCO, 2008. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/unesco.paris/cz/o_unesco/mezinarodni_umluvy_deklarace_a/index.html>
14. *UNESCO* [online]. Wikipedie – otevřená encyklopedie, 2009. [cit. 2009-04-15]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Unesco>>
15. *Světové kulturní a světové dědictví UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2002. [cit. 2009-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/svetove_kulturni_a_prirodni_dedictvi/index.html>
16. *Být památkou UNESCO* [online]. Praha: České dědictví UNESCO. [cit. 2009-03-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco-czech.cz/byt-pamatkou-unesco/>>
17. *Program Podpora pro památky UNESCO* [online]. Praha: Ministerstvo kultury, 2007. [cit. 2009-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2433>>

Ostatní zdroje

1. KUCHYŇOVÁ, Z. *Unesco Praze doporučuje snížit plánované mrakodrapy na Pankráci*. Praha: Český rozhlas 7 – Radio Praha, 2008. [cit. 2009-04-08]

Abstrakt

NAVAROVÁ, M. *Význam Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO): bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 51 str. Vedoucí bakalářské práce Ing. Jiří Dušek a Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Klíčová slova: UNESCO, přírodní a kulturní dědictví, lidská práva, vzdělání, Seznam světového dědictví UNESCO.

Práce se zabývá veškerou činností UNESCO. Přesněji jeho činností v sektoru vzdělání; kultury; lidských práv; školství; přírodních a společenských věd a v sektoru komunikace a informací. Práce přibližuje význam Organizace pro výchovu, vědu a kulturu. Největší část je poté věnována sektoru národní a světová kulturní dědictví, kde se dozvídáme více o ochraně památek skrze Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.

Tato práce chce především připomenout jak moc rozsáhlá a různorodá je činnost UNESCA. Lidé si UNESCO spojují povětšinou jen s památkami, osvěta v zemích a především v České republice je stále nepatrná. Důležité je také si uvědomit, jak úžasné kulturní dědictví máme a že je potřeba o něj neustále pečovat.

Abstract

NAVAROVÁ, M. *The Importance of the UN in Education, Science and Culture: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2009. 51 p. Supervisor: Ing. Jiří Dušek and Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Key words: UNESCO, natural and cultural heritage, human rights, education. UNESCO World Heritage List.

The work deals with the entire activity of the UNESCO. To be more exact, its activity in the education, culture, human rights, educational system, natural and social science sector and the sector of communication and information. The work draws near the meaning of the Organization for Education, Science and Culture. The main part concerns the national and world culture heritage sector then, where we learn more about the protection of the sights by means of the Agreement of Protection of the World Cultural and Natural Heritage.

This thesis wants first of all to remind how wide and various the activities of the UNESCO are. People connect the UNESCO mainly with sights, the education in the countries and in the Czech Republic especially is still insufficient. It is also important to realise how amazing our cultural heritage is and how important and necessary it is to take care of it all the time.